БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

1925 чылда үндезилеттинген

1961 ч. МАРТ 29 СРЕДА № 75 (4865).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

Өртээ 2 көп.

С. М. Кировтуң төрүттүнген хүнүнден бээр 75 чыл болганынга

МОСКВА. Март 27, (СЭТА). Сергей Миронович Кировтуң төрүттүнген хүнүнден бээр 75 чыл болган. Бөгүн революцияның чалбыыштыг индириниң мага-бодунуң хааржаан кадагалааны Кызыл шөлде Кремльдиң ханазынга Россияга революстуг шимчээшкиннин хоочун ажылдакчылары, Сергей Миронович биле хады үр чылдарда ажылдап чораан хоочун коммунистер чораанныр. Олар аңаа чечектерни салганнар.

ЭРЕС-ДИДИМ АНЫЯКТАР

Гектардан-на 14,5 центнер

СЭКП ТК-ныҢ январь Пленумунуң шиитпирлери, аңаа эш Н. С. Хрущевтуң чугаазы бистиҢ чурттуҢ бүгү ажылчы чоннарыныҢ, ылангыя көдээ ажыл-агый ажыл-ишчилериниҢ ортузунга политиктиг болгаш бүдүрүлгечи аажок улуг көдүрүүшкүнүн болдурган.

Көдээ ажыл-агый продуктуларын кижи санынга онаштыр бүдүрер талазы-биле АКШ-ты чедер, чурттун иштинге чер болгаш мал ажылынын продуктуларын бүдүрүп үндүрериН хереглээриНден артып турарын чедип алыр дээш бүгү чоннуН бо улуг шимчээшкининге «Революцияның чалбыыжы» колхозтуН трактор-хову бригадазынын ажыл-ишчилери бистер шыдаар шаавыс-биле үлүг-хуувусту киирер деп шиитпирлеп алган бис.

Мээн бригадирлеп турарым ол бригадада янзы-бүрү маркалыг 11 тракторлар бар, оларныН септелгези бүрүн кылдынган. БистиН бригадага бо чылын 3700 га черге тараа культураларны тарыыр планны берген. Гектар бүрүүзүнден ортумаа-биле 13 центнер дүжүттү алыр планныг бис. А бистер, бригаданыН механизаторлары болгаш өске-даа ажылдакчылары, бодувусту аргавысты база курлавырларывысты санап көргеш, бо чылын тараа культураларынын га бүрүзүнден 14,5 центнер дүжүттү алырын хүлээнип ап турар бис.

Бо дээрге белен эвес айтырыг. 300—400 га эвес, а барык 4000 чыгам ганыН гектар бүрүзүнден 14,5 центнер дүжүттү алыры аажок улуг күжениишкинни негеп турар. Бис оон кортпас бис. Алган хүлээлгевисти алдарлыы-биле күүседир дээш, партияның XXII съездизинге чедиишкинниг ужуражыр дээш амырдышты бодавайн, күжүвүстү харамнанмайн ажыллаар бис.

ООН-биле кады, областың көдээ ажыд-агый хандырылга чери машина-техниканың артык кезектерибиле өй-шаанда хандырбайн турарын чугаалаза чогуур.

Трактор-хову бригадазын комплексилиг бригада кылдыр — мал болгаш чер ажылының бригадага быжыглаан кезээн бүгү тала-биле бригада бөду долузу-биле харыылаар кылдыр тургузуп турары—дыка таарымчалыг, депшилгелиг ажыл-дыр. Моны чер болганга калбартып тургузарын шиитпирлии-биле чорудар херек.

Бригаданың бүгү ажыл-ишчилери алган хүлээлгевисти күүседип шыдарывыска бүзүреп турар бис.

С. КУДРЯВЦЕВ.

1600 литр сүт дээш

Чурукта: К. Чооду.

Мен 1959 чылда 7 классты дооскаш, «Революцияның чалбыжы» колхозка саанчылап эгелээн мен. Ол болза, күш-ажылчы амыдыралда баштайгы базымны кылганым ол. Төрээн колхозумнуң, Төрээн чурттумнуң тургузукчу күш-ажылынга бодумнуң күш чедер шаам-биле үлүг-хуумну киирериМни дээди аас-кежии деп билип турар мен.

Саанчылаары—чымыштыг-дааа, харыысалгалыг ажыл. Ынчалза-даа совет аныяк өскеннер бергелерден кортпастар. Ол чаагай чанчылдың үлегерин эдерип турар мен.

1960 чылның март айда менээ 15 инекти быжыглаан. Мал ажылында, ылангыя бистиН фермавыста учёт-даңзының багай тургустунганындан эткен чылын сагган сүдүмнүн сан-түү безин эки билдинмейн турар.

Мал чемин четчир кылдыр белеткеп ап шыдаваныВыстан ам сиген, силозувус чок. Ынчалза-даа үш чыл мурнунда салган, эткен чылларда ажыглавайн барган силосту ам ажыкташ, инек чемгерип турар бис. Оон шынары багай эвес болган.

Ам бистиН фермавыста электри саалданың агрегадын тургускан. Менээ 45 инекти быжыглаан. 1961 чылда ол 45 инектеримниң инек бүрүзүнден 1600 литр сүттү саап алырын хүлээнип тур мен. Бо хүлээлгемни күүседири болгаш ажыр күүседири—бистиН Төрээн партиявыстың XXII съездизинге мээн белээм болур.

Клавдия ЧООДУ.

САДЫГНЫ — МАЛЧЫННАРЖЕ

СЭКП ТК-ныҢ январь Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга чедиишкиннинг боттандырар, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXII съездизинге төлептиг ужуражыр дээш бедиткен социалистиг хүлээлгелерин күүседири-биле областың көдээ ажыл-агыйының ажылишчилери шудургу ажылдап турарлар. Төрээн чурттуң мурнунга алган ол бедик хүлээлгелерни күүседиринге хүндүлүг болгаш харыысалгалыг сорулга малчыннарның мурнунда салынган.

Боттарынга алган социалистиг хүлээлгелерин үгле долдур эвес, харын ажыр күүседирин малчыннар чедип алган турар кылдыр оларга практиктиг дузаны чедирери черчериҢ кооперасчыларындан негеттинип турар. Мал ажылында эң харыысалгалыг үениҢ бир кезии — час. Часкы үеде бүгү түүн малдарның чаш төлүн менди доруктурар, кышкы үеде арып-баксыраан малдарны сегидер, ажаар талазы-биле көнчуг харыысалгалыг сорулга малчын бүрүзүнүҢ мурнунда туруп турар.

Малчыннарның соксаал чокка өзүп турар хереглелдерин болгаш негелделерин үлегерлиг хандырар дээш областың хереглел кооперация ажылдакчылары чамдык ажылдарны кылган. Малчыннар ортузунга садыгны Тес-ХемниҢ кооперасчылары элээн экижиткен. Ол районда 450 ажыг малчыннар, 5 кол фермалар бар. РайпонуҢ садыг ажылдакчылары үлетпүр болгаш аъш-чем бараанныр (чаа акша-биле) 50 ажыг муҢ рубль түүне үгле автолавка-биле малчыннарга чедирип садыглаан. Малчыннарның чагыларын өзугаар белен хеп аймаан, бажың херекселдерин, культураның бараанныр, макарон кылыгларын болгаш өске-даа чугула хереглелдиҢ бараанныр садыглаарын көөдеткен.

Ындыг болза-даа, бистиҢ кол сорулгавыс чүдел дизе, чедип алдынган түүлдерни үгле чарлаарында эвес, а четпестерни сойгалап шүгүмүүлээринде, сорулгаларны айтып, чугаалажып көөрүнде. Областа колхозтарның болгаш совхозтарның малчыннарын үлетпүр болгаш аъш-чем бараанныр-биле үзүктелиишкин чокка үлегерлиг хандырар хүндүлүг болгаш харыысалгалыг сорулганы чамдык черлерде садыг ажылдакчылары ам-даа четпес хандырып турар. Өөр райпозунуҢ кооперасчылары бараанныр үгле автомашина чедип болур оруктарлыг малчыннарга чедирип садыглаш, а орук чок, ырак одарларда чурттап турар малчыннарның дугайын уттуп каап турар.

Маңаа чижек кылдыр мындыг фактыны айтып болур. Өөрүүн Онгар-Уденде Моңгуш Лампар-оол, Х. Кара ышкаш малчыннарга бараанныр 1960 чылдың дургузунда болгаш 1961 чылдың эгезинден бээр чаңгыс-даа катап чедирип садыглаваан. А чугула хереглелдиҢ бараанныр садып алыр дээш ол малчыннар ырак одарлардан магазиннерже чеже катап шүүдеп чорбаан дээр! Ол ышкаш Кара-Казырда, Улаатай-Аксында, Саглыда малчыннарга бараанныр чедирип садыглаар ажылды райпо база четпес организастап турар. Төрээн чуртка хөй эштти, сүттү, саржагны, дүктү бүдүрүп берип турар малчыннарның хереглелдерин үлегерлиг хандырар, оларның сеткилин өөртүр, малчын бүрүзүн садыгларже шүүдедип чорутпас дээш бараанныр болдунарла арга-биле чедирип садыглаарын Өөрүүн болгаш өске-даа черлериҢ кооперасчылары организастаар ужуруг.

Кылыр ажылдың беленин хараан, автолавка чедер черлерде малчыннарга бараанныр апаар, а орук чок ырак одарларда малчыннар дугайында сагыш салбас чорукту моон соңгаар канчап-даа болдуруп болбас. Малдың деңгилдези арык болгаш кыс малдар массалыг оолдап турар амгы часкы үеде малчыннарның кайнаар-даа баар чайшөлээни чок, олар дүне-даа, хүндүүдаа ажылдап турар дээрзин база катап демдеглээри артык эвес. Ынчангаш, автолавка чедип шыдавас черлерде чурттап турар малчыннарның төп ортузунга садыгжызы чок садыгжыгаштарны организастаары эргежок чугула. Ындыг садыгжыгаштарга хүн бүрүде чугула хереглелдин бараанныр делгеп, оларның ассортиментизин айда ийиден өзөөш эвес катап чаартып турар үжурлуг. Садыгжызы чок садыгларга бараанныр чорударда, малчыннарның хереглелдерин, чагыларын, саналдарын кичээнгейлиг өөренип көөр, барымдаалаар херек.

Садыгжызы чок садыгларны кандыг черлерге организастаар, ынаар кандыг бараанныр чорудар дугайында айтырыгны ажылчы чоннар депутаттарының районнар СоветтериниҢ күүскомнары өөренип көрген турар болза чогуур. Ол ышкаш малчыннарның ортузунга садыгны дээре организастаар талазы-биле садыгжылар чер-черниҢ партия, совет, профөвилел болгаш ажыл-агый организацияларының сүмезин, деткимчезин алган турары чугула.

Малчыннарга бараанныр чедирип садыглаар ажылды үгле автолавкалар болгаш садыгжызы чок садыглар организастаары-биле кызыгаарлавайн, бүгү-ле болдунар аргаларны ажыглаар херек. Чижээ, бараанныр-ны эзерлиг аътка артынып, тергеге, коштаан аътка үдүрүп алгаш, чедирип садыглаар ажылды орук чок черлерге чедиишкинниг ажыглап болур. Малчыннарга солуннар, журналдар чедирип азы номчулга, беседа кылып чоруп турар активилерни бо ажылга үүге ажыглап болбазыл? Чугула хереглелдиҢ бараанныр садып алыр дээш магазиннерге азы ниитиниҢ чемненилге черлеринге келген малчыннарны онзалап көөрү чугула: малчыннарны эзлчег чокка хүлээп алгаш, оларның хереглелдерин хамыктың мурнунда хандырар херек. Үүге дээрге, бистиҢ чуртувустуҢ малчыннары коммунизмниҢ материал-техниктиг базазын тургузар дээш демиселге хүндүлүг черни эзлеп турар.

Үлетпүр болгаш аъш-чем барааннырына көдээниҢ ажыл-ишчилериниҢ хереглелдерин хандырар талазы-биле колхозтарның болгаш совхозтарның удуртукчулары садыг ажылдакчыларына практиктиг дузаны чедирер хүлээлгелиг. Малчынар ортузунга садыгны дээре организастаары — СЭКП-ниҢ XXII съездизинге кооперасчыларның күш-ажылчы белээ болур.

Иркутск областа Кызыл тукту тывыскан

ИРКУТСК. (СЭТА). Көдээ ажыл-агый мурнакчыларының март 27-де Иркутскиге болган чөвүлел хуралында РСФСР-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ шилчиир Кызыл тугун Иркутск областа тывыскан.

1960 чылда мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдеткени, малдың болгаш куштарның баш санын өстүргени дээш ол тукту база бирги шаңналды ук областа тывыскан.

РСФСР-ниҢ көдээ ажыл-агый министриниҢ орлакчызы А. С. Маят СЭКП ТК-ныҢ РСФСР талазы-биле БюрозунуҢ болгаш Россия Федерациязының Министрлер ЧөвүлелиниҢ даасканы-биле ол хүндүлүг шаңналды тывыскан.

ОблкүүскомнуҢ даргазы А. В. Гриценко областың ажылчы чоннарының мурнундан бедик шаңнал дээш партияга болгаш чазакка изии-биле өөрүп четтиргеш, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинде бар турар бүгү-ле курлавырларны ажыглалга киирер дээрзин шынзыктырган.

Чөвүлел хуралдың киржикчилери СЭКП ТК-ныҢ январь ПленумунуҢ шиитпирлерин күүседир талазы-биле тодаргай хемчеглерни алган болгаш мал, чер ажылдарынга чаа улуг көдүрлүүшкүнну чедип алырынче областың ажылчы чоннарын кыйгырган.

Комсомолчу звенолар

«УТКА 25 чылы» совхозтуН Ак-Туруг салбырында комсомолчуларның кукуруза өстүрер звенолары аңаа Ленин аттыг колхоз турда энир чылын-на организастаттынган. Т. Анай-оол биле Д. Бармит оларга удуртканзвенолларга 15 комсомолчулар ажылдап турган. Кучун-Кураттың кур черинге тараан 200 га кукурузаның гектар бүрүзүнден 200 центнер ногаан масса алдынган. 2500 тонна кукуруза силозу салдынганындан Чаш-Тал фермазында 150 ажыг саар инектер мурнуку чылдардан хөй сүттү берип турар.

Комсомолчулар эткен чылдагы чедиишкиннерин улам быжыглап, партияның XXII съездизинге чедиишкиннг ужуражыр дээш бо чылын кукурузаны 300 гектарга тарыыр болгаш гектар бүрүзүнден 300 центнер ногаан массаның дүжүдүн алыр деп шиитпирлээннер.

Ам Кучун-Куратче болгаш Ак-Туруг шөлүнче өдек сөөрткен «Беларусь» тракторлар хүннүн-не чоруп турар. Тракторлар өдек уруп сөөртүр тергежигештерлиг. Февральдан бээр чоокку хүннерге чедир 411 тонна өдек кукуруза тарыыр шөлдерге төктүнген. Д. Бармитке удурткан 6 комсомолчулар март айда өдек сөөртүлгезинге кирген болза-даа, каш-ла хонукта 150 ажыг тонналы сөөртүп калпканнар.

Ийи трактористер болгаш оларга өдекти чүдүрер, дүжүрер ажылларда комсомолчулар 1500 тонна өдекти шөлдерге төгер дээш аразында социалистиг чарыш-биле ажылдап турарлар.

М. ЧАМБАЛ-ООЛ.

Совет чуртум — чоргааралым!

БистиҢ чуртувуста ам база катап бешки корабль-спутникти октаргай делгеминче салып үндүргеш, чедиишкиннии-биле Черде хондурган дугайын дыңнаваш, мээң өөрээн сагыш-сеткилим деңнээр чүве чок кылдыр хайныгып келир-дир. Ынчангаш алдарлыг Төрээн чуртумну, совет эртем-техниканы, совет кижилерни алдаржыдып турар рольдарны улам эки ойнаарынга чаа күштер менде куттулуп кээп турар.

Бо улуг төөгүлүг болуушкун мээң бодумнуң ажыл-амыдыралымга уттундурбас болуушкунбиле—бөдүүн малчын араттың оглу менээ РСФСР-ниҢ алдарлыг артизи деп бедик атты тывыскаными-биле капсырлашканы мени улам-на өөртү. Коммунистиг партияның, Совет чазактың мээң бедүүн күш-ажылымны бедии-биле үнелээнин өөрүп четтирбишаан, бүгү совет кижилер-биле кады, улуг Төрээн чуртумга, бүгү күжүм-биле бараан бооп чорааш, оон күчү-шыдалын улам быжыглап, оңмас алдарын меңгежидерин чүрээмнин ханызындан күзеп тур мен.

М. МУНЗУК,
РСФСР-ниҢ алдарлыг артизи.

Магалыг-ла-дыр!

Чаа-ХөлдүҢ «Найырал» совхозунуҢ Калбак-Эзим деп черде одаар ыяш белеткеп турар тудуг звенозунуҢ киржикчилери Совет Эвилелинде бешки корабль-спутникти салып үндүргеш, дедир менди эзп келдиргениниҢ дугайында медээни радиоприёмниктен улуг өөрүшкү-биле дыңнаваннар. Ол звено Чаа-ХөлдүҢ ортумак школазынга 732 кубометр одаар ыяшты белеткеп бээр даалганы алгаш, ам 466 кубометрни школаның ыяш кажаазында эккеп дүжүрген.

— Совет эртемниҢ болгаш техникананың чаа чайынналчак тиилелгези бисти өөртүп, кижиниҢ октаргай делгеминче ужуп үнери чоокшулаан дээрзинге бүзүреливисти болдуруп, ам-даа күжениишкиннг ажылдаарынче сорук киирген—деп, звенонуҢ удуртукчузу эш Биче-оол чугаалап турар.—Ырнжым тайга ортузунда ажылдап турар бистер бо улуг болуушкунга өөрүп, бүгү совет кижилер-биле бир дөмей байырлап тур бис. БистиҢ үевисте чурттаары магалыг-ла-дыр!

В. ДОРЖУ.

Улуг өөрүшкү

Совет Эвилелинге ЧерниҢ бешки корабль-спутнигин октаргай делгеминче салып үндүргеш, чедиишкиннии-биле Черде хондурган дугайында медээни Тес-Хем районнуҢ ажылчы чоннары улуг өөрүшкү-биле дыңнааннар.

— Бешки корабль-спутникти бистиҢ чуртувуста ам база катап октаргайже салып үндүргеш, Черге хондурган дугайын радиодан дыңнааш, бистиҢ өг-бүлевис шупту бот-боттарывыска байыр чедиржип, Төрээн чуртувуска аажок чоргааралп турган бис. Октаргайже бир дугаарында совет кижи ужудуп үнери чугаа чок. Мен ийи бичии уругларымче көргеш, боларга октаргайже безин орук ажык-тыр деп, улуг өөрүшкү-биле бодадым—деп, Тес-ХемниҢ Ленин аттыг колхозунда кинокомеханик Дагба Чамзырай чугаалады.

Д. Чамзырай январь ПленумунуҢ шиитпирлерин күүседиринге идепкейлиг киржир деп шиитпирлээш, колхозтуҢ мал ажылынга барып ажылдап, ону механизастаарынга дузалаар деп бодунуҢ күзелин илереткен. КоммунистиҢ күзелин колхозта партия организациязы хандырган: Дагба Чамзырай апрель 1-ден эгелеп сүт-бараан фермазынга барып ажылдаар.

— Совет улус кайгамчым маадырлыг чоруктерны кылып турда, кижиниҢ улам-на берге черлерге эң эки ажылдаасаазы келир-дир. Фермага баргаш, ону механизастаарынга бүгү-ле күжүмнү, билиимни бээр мен—деп Д. Чамзырай чугаалады.

О. МАНДАРЫЙ.

БЕШКИЗИ!

Тайбың турда, чонум чоргаар,
Дадай дивес соруу быжыг:
Оккуг, дүрген корабльдер
Октаргайже ужуп турар.

Совет чуртум күчү-күжү
Океан дег хемчээттинмес,
Сорук-күзел херел-чырыы
Октаргайны бүргеп тараан
Бешки совет корабльдиҢ
Менди чорааш келгенинде
Тайбың чурттуҢ күжү көскү,
Тайбың шагның кежии ол-дур.

К. ЭКЕР-ООЛ.

Коммунист малчын

Чөөн-Хемчик районда Сталин аттыг колхозтуҢ малчыны эш Калзан өшкү кадарчызында 8 чыл эки ажылдап келген. Чайгы семиртилгени, кышкы одарладыышкыны шын организастап, ажаалда хайгааралче кичээнгей салып турарындан малчынның өшкүзү чыл бүрү менди болуп келген.

Коммунист Калзанның коданында бо чылын төрүүр 500 өшкү бар. Марттың баштайгы чартыында төрээн 310 өшкүлериҢ анайлары шупту менди. Моон соңгаар-даа төрүттүнер анайларын бүрүн доруктуруп алырынга малчын бүзүрелдиг ажылдап турар.

М. БЕГЗИ.

СЭКП-НИҢ XXII СЪЕЗДИЗИНГЕ УТКУШТУР

Шахтаның тудугжуларында

ЭртенгиниҢ 8 шак. ЭлегестиҢ шахта эргелелинин тудуг участогунуҢ конторазынга ажылчыннар чыглып келген, ол хүн кылыр ажылын тудуг участогунуҢ начальниги Николай Алексеевич Сивковтан тус-тузында айтырып ап турганнар. Үш машиналыг бир бөлүк кижилер Шуурмактан тудуг ыяжы сөөртүр, бир бөлүү чаа туттунган чуртталга бажыңнарының чанынга кудуктар казып ажылдаар, а база бир чамдыктары янзы-бүрү ажылдар кылыр мындыг болдулар.

Тудуг мастери Николай Көрнилович Попов чуртталга бажыңнарының тудуунда бызаңчылар бригадаларының бригадирлерин чыып алган, оларга ол хүн кандыг ажылдарны канчаар кылза чогуурун чугаалап берип, кандыг тудуг материалдары негеттинерил дээрзин сүмелешкен тур. Тудугжуларның ажыл-ишчи хүннери эртенин-не шак ынчаар организастыг эгелеп, а кежээнин-не эки түннелдерлиг чаныр чоруп турарлар.

СЭКП-ниҢ XXII съездизинге күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш Элегес шахта эргелелинин тудугжуларының араазында социалистиг чарыш күштелген. Бо чылын тудуг участогунуҢ ажылчыннарының социалистиг хүлээлгелери ындыг-ла чиик эвес. Ниитизи-биле 800 дөрбелчин метр шөлдүг ийи аал ишти чурттаар 14 бажыңнарны тудар. Оон иштинден ниити шөлү 600 дөрбелчин метр шөлдүг 11 чуртталга бажыңнарын СЭКП-ниҢ XXII съездизинге белек кылдыр октябрьның 17-ге чедир тудуп дооскаш ажыглалга киирер. Үш чуртталга бажыңнарын бо чылдың декабрь 10-да ажыглалга киирер. Суурда чаа магазин тудуун Май 1-ниҢ байырлалынга чедир дооза, а хары угда 16 кижи кирер чунар бажыңның тудуун Тудугжулар хүнү—август 1-де дооза болгаш ажыглалга киирер.

Тудугжулар боттарының алган хүлээлгелерин канчаар күүседип турарын көрээлиҢер. СуурнуҢ чурттакчылары өзүп, оларның хереглелдери улгадып турар. Ынчангаш тудугнуҢ болгаш ылангыя чуртталга бажыңнарының тудугларын үгле эки шынарлыг, дүрген темп-биле чорудары болур. Тудугжулар ону эки медереп билип, чарышка сеглээн сөзүн өөдөр дээш үүтүүлүг ажылдап турарлар.

1961 чылдың бирги кварталының тудуг планын март 20-де 155 хуу күүсеткеннер. Чуртталга бажыңнарының тудуунда 3 бригада бар. Иван Сидорович Деркачиге баштаткан бызаңчылар бригадазы ажыл нормазын 120—125 хуу кылдыр күүседип, бирги черни эзлээн. Бригаданың кежигүннери Михаил Дөңгүр-Сарыг, Савелий Ворошин, Петр Логинов олар кылган ажылдарын кончуг эки шынарлыг күүседип келгени-биле коллективтиҢ хүндүткелин чаалап алганнар. Ол бригада ам ийи аал ишти чурттаар үш бажыңнарның кол кылыгларын дооскаш, үүгле иштики үүрмек кылыгларын артырып алган.

Хоочун бызаңчы Амыр Осумбага удурткан бригаданың ажылының түннели база-ла эки. Эткен чылын Кызылдың № 2 школазының өөгу класын дооскан аныяк оол Осумба Анай-оол хоочун бызаңчыларның, ылангыя адазы Амыр Тульбаевич Осумбаның дуржулгазын шиңгээткен болгаш мурнакчыларның бирээзи болу берген. Бо бригадада Оюн Наксыл-оол бажың иштинин нарын херекселдерин кылырының мастери болуп турар.

Тудугда бир онза чүүл болза, бригада бүрүзү звенолларга үстүп алганында. Ол звенолар бот-боттарының араазында база-ла чарыштыг. Звено бүрүзү бир бажыңны хүлээп алыр болгаш оон ханазын тудуп дооза. Өске бир звено ол бажыңның крышазын, шалазын, кладовкалын болгаш өске-даа үүрмек кылыгларын кылыр. Ол арга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип турар. Тудугларны шуптузун дөрбелчиннеи дилген ыяш-биле кылыр чорук тудугнуҢ темпизин дүргедеткен.

Бажыңнар чурттаарынга таарымчалыг кылыр чаңгыс аай төлевидел өзугаар кылдынган. Бажың бүрүзүнүҢ чанында арыгланыр бажын, чүүнду төгер оңгар кудук бар болур. Чыл эгезинден бээр 7 бажыңның ниити кол ажылдары дооза, үүгле иштики кылыглары арткан.

Тудуг участогу боду түскай чазаныр мастерскаялыг. Ында сонга рамаларын, кастактарны, эжик хаалгаларын болгаш өске-даа нарын чүүлдерни кылып турар. Чазаныкчылар И. Дурнев, В. Чащин, Ф. Матвеенко олар эки шынарлыг продукциияны берип, ажыл нормазын үргүлчү 100—110 хуу күүседип, чагыларны өзалдатпайн күүседип турарлар.

1960 чылда шахта эргелелинин тудуг участогу 3—4 аал ишти чурттаар 10 чуртталга бажыңнарын тудар планныг тургаш, 12 чуртталга бажыңнарын туткан. Бо чылын оон-даа дээре ажылдаар аргалар оларда бар.

Чунар бажың магазин тудуу эргеи чылын эгелээн. Ам оларның база үүгле иштики кылыглары арткан. Чункар бажыңның бус-биле изидер одалга системазын тургузарының белеткел ажылдары эгелээн, ам канализацияны чорудуп турар.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедитпишаан, тудуг ажылының боттүнелин 6 хуу чиигедирин тудугжулар хүлээнген.

П. ЧЕЛБАК-ООЛ.

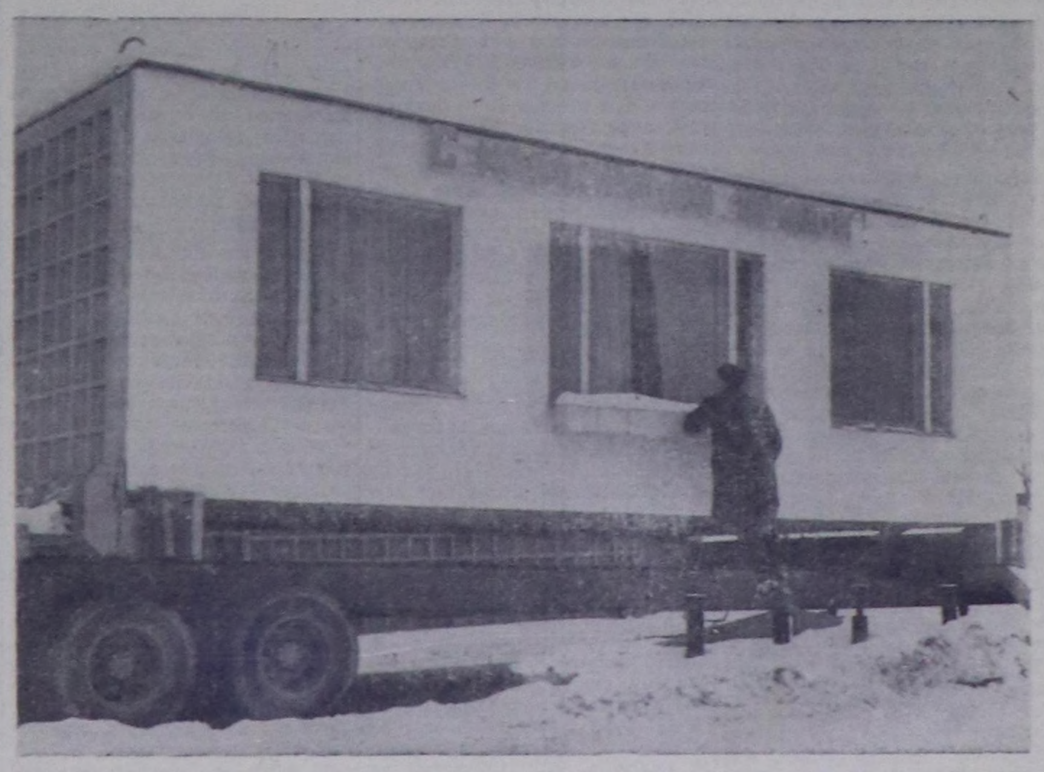

Москванын бажың тудуунун № 1 комбиналы тус-тус блоктарны—квартираларны бүдүрерин эгелээн. Ол квартираларның бирээзин делегейниҢ Лейпцигте часкы ярмарказынче чоруткан.

Чурукта: ийи өрээлдиг блок-квартира. Ону Лейпциг-же тускай прицеп-биле чорудар болгаш «ЯЗ—221» деп тырттар херексел аппар.

Фото Н. Грановскийнии.
СЭТА-ныҢ фотохрониказы.

100 инектен 100 бызаа дээш

Өөр районнуҢ «Коммунизмче орук» колхозунуҢ Арыг-Бажы сүт-бараан фермазының кадарчызы М. Опан-оол аңаа беш чыл иштинде кадарчылап турар. 1960 чылда ол бодунуҢ кадарып турар инектеринден төрээн 82 инектиҢ бызаларын менди доруктуруп алган.

1961 чылда кадарчы 100 инектен-не 95 бызааны алырын хүлээнген турган, а кажан СЭКП ТК-ныҢ январь ПленумунуҢ докладалын танышкан соонда 100 инектен-не 100 бызааны камгалап алыр мен деп бедиткен хүлээлгени алган. Январьда бызаалаан инектериниҢ иштинден 10 инекти февральда эдержилгеге киирген. Олар ноябрь, декабрь айларда төрүүр. Ынчангаш 10 бызааны немей алыр болза хүлээлге чугаажок күүсеттинер деп кадарчы ынчаар планнап турар.

Кадарчы М. Опан-оол бодунуҢ хүлээлгезин күүседир дээш кызымаккай ажылдап, баштай төрээн инектериниҢ бызаларын менди ап турар.

С. ШОЙДАК.

Аныяк коммунистер-биле ажыл

Өвүр районнуң партия организациязы аныяк коммунистер-биле ажылды сөөлгү үеде эдээн экижиткен. СЭКП райкомунуң бюрозу эрткен чылдың дургузунда болгаш бо чылдың баштайгы айларында көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының база көдээнің интеллигенциязының иштинден партия кежигүнүнге кандидатка 34, СЭКП кежигүнүнге 15 кижини хүлээп алган. Партия кежигүнүнге кандидаттарның 63 хуузу колхозчулар, 37 хуузу албан-хаакчылар—көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, башкылар болгаш медицина ажылдакчылары болуп турар.

Аныяк коммунистерни кижизидери партияның хүрээлениниң өзүлдези-биле сырый холбашкан. Бо чугула ажыл бистин чамдык партия организацияларывыста багай эвес чоруп турар. «Коммунизмче орук» колхозта партия кежигүнүнге кандидат М. Делгер малчыннар ортузунга агитация ажылын чорудуп, партийжи даалганы күүседири дээш чүткүлдүг чоруун үргүлчү илередип, колхозтуң мурнакчы хойжуларының бирээзи болуп турар. Эрткен чылын чүс төрүүр хойга онаштыр 112 хураганны, бир хойдан-на 2,9 кг дүктү кыргын алган. СЭКП-нин XXII съездизинге үткүштүр бо чылын чүс төрүүр хойдан 140 хураганны өстүрерин, бир хойдан-на 3,6 кг дүктү кыргын алырын ол хүлээнген. Малдың чаш төлүн ам бүрүн камгалап ап турар.

«Торгалыг» колхозта партия организациязы аныяк коммунист эш Дамбажыкты ыраккы одарларда малчыннар ортузунга агитатор кылдыр быжыглаан. Бодунуң агитас-массалыг ажылын чорудары-биле чергелештир малчыннарның чагыткан солуннарын, журналдарын чогуур үезинде чедиреринче кичээнгейин ол үргүлчү угландырып келген. Эш Дамбажык «Торгалыг» колхозтуң Торгалыгда мал ажылының салбырының эргелекчизи. Бодунуң политиктиг билиин бедитпишаан, колхозтуң мурнунда тургустунган ажыл-агыйжы сорулгаларны күүседиринче малчыннарның күжүн ол сырый организастап келген. Оон салбырында малдың чаш төлү амгы үеде бүрүн алдының турар.

Ол-ла колхозтуң Чалааты салбырында партия кежигүнүнге кандидат эш Дамдын малчыннар ортузунга тайылбыр-массалыг ажылды калбартыр талазы-биле партия организациязының ажылынга идепкейлиг дузалажып келген. Бодунуң кадарып турар малының одарын чылдың кайы-даа үезинде ол эки таарыштырып турар. Эрткен чылын 535 сергени ортумактан өрү күштүг кылдыр семирткеш, бодунуң коданындан күрүнеге 20 ажыг тонна эштиг садарын колхозка ол хандырган.

Оон-биле кады аныяк коммунистерни кижизидер талазы-биле чамдык партия организацияларының ажылында улуг четпестер бар. Бо хүннерде партия организацияларының үчүдүнде кирип турар партия кежигүнүнге кандидаттарның иштинден 7 кижинин кандидат стажы эрте берген.

Райкүүском чанында партия эге организациязы (секретары эш С. Сыгыртаа) партияга кежигүннер хүлээп алыр ажылды чорударда СЭКП-нин Уставының негелдезин үреп турган. Арагалаар чорукка сундукаш, партияның хүрээлениниң үндүткен Я. Аболтинни болгаш хөй-ниитинин ажылынга барык киришпейн, бодунуң политиктиг билиин бедиерин оралдашпайн келген Т. Таважапты партия кежигүнүнге кандидат кылдыр хүлээп алган дугайында ол партия организациязының шиитпирин СЭКП райкомунуң бюрозу өскертир ужурга таварышкан.

Аныяк коммунистерни бедик идейлиг болгаш принципиалдыг болурунуң ёзузунга кижизидери, оларның марксичи-ленинчи өөредигни шингээдип алырынга болгаш ону практиктиг ажыл-чорудулгага мергежилдиг ажыглаарынга дузалаары чугула.

М. СЕРЕН-ДОРЖУ,
СЭКП Өвүр райкомунуң
өргкилдизинин эргелекчизи.

Пянджск районнуң Ленин аттыг колхозу Таджик ССР-ниң мурнуу чүгүнде турар. Бо ажыл-агыйга баштай келген кижи бүрүзүн 4600 гектар ажыг шөлде чапты берген ажыглалдыг ногаан шөлдер-даа, ыраккы одарларда кадарып турар 14 мүн баш ажыг каракуль хойларның аажок хөй санныг коданнары-даа магададыр. Колхозта удазынналчак нарын хөвенни, кукурузаны, виноградтарны, яблоктарны, ногаалларны болгаш тараа культураларын тарып өстүрүп турар. Ол культураларны тарып олуртурунга хереглээр 146 тракторлар, 70 ажыг автомашиналар, 250 хире янзы-бүрү көдүртүр болгаш кожар чепсектер бар.

Механизастаттынган фермаларда 2000 ажыг саар инектер бар, инек бүрүзүнден ортумак саалда 3200 килограмм болуп, таджик колхозтарда эң бедик саалдаларынга хамааржып турар.

Көдээ ажыл-агый артелиниң эрткен чылдагы орулгазы 50 миллион рубль (эрги акша-биле) ашкан, оон иштинде барык 38 миллион рубль хөвен ажылындан алдынган.

Мурнакчы ажыл-агый делегейнин Каирде көдээ ажыл-агый делгелгезинин киржикчизи кылдыр бадылартынган.

Чурукта: колхоз баштаар черинин конторазы.
Фотозу **И. Дризелёнкинин.**
СЭТА-ның фотохрониказы.

Номчукчуларның айтырыгларынга харыылар

Партийни амыдыралга хамаарышкан чамдык айтырыгларга тайылбырны бээрин Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунда партком секретары эш М. Сарыглар, Өвүр районда коммунист С. Чажын-оол, көдээ ажыл-агыйның Балгазында № 11 механизация училищезинде партия организациязының секретары эш Э. Кенден-Хуурак, СЭКП Бай-Тайга райкомунуң пропагандизи эш Х. Биче-оол болгаш өске-даа эштер редакциядан дилээнигер. Номчукчуларның ол айтырыгларынга хамаарышкан тайылбырны моон адаанда тус-тус парлаан.

Айтырыг: Стажының хуусаазы каш-ла хонук четпээн кандидатты СЭКП кежигүнүнге хүлээп ап болур таварылга турар ирги бе?

Харыы: Партия организациялары болза, СЭКП Уставының негелделерин шыңгыы сагыыр дугайында сагыш салыр болгаш партияның кандидадын СЭКП кежигүнүнге хүлээп алыр дугайында айтырыгны бир чыл хуусаа эрткенде ам бодунуң хуралынга чугаалажыр хүлээлгелиг. Ынчалза-даа партия кежигүнүнге кандидат кижи бодунуң бактаап турар партия организациязындан үнүп чоруур апарган, а кандидат стажының хуусаазының төнеринге чедир чүгле ийи-үш хонук арткан мындыг таварылгалар туруп болур, ынчан партия эге организациязы ук кандидатты СЭКП кежигүнүнге хүлээп алыр дугайында айтырыгны шиитпирлээр эргелиг. Партия билединге, кандидат болгаш үчүт карточкаларынга хүлээп алыышкынның хүнүн эвес, а айын айтыры билдингир болгай.

Айтырыг: Партия талазы-биле хемчег алыскан кандидатты партияның кежигүнүнге хүлээп алыр дугайында айтырыгны чугаалажып болур бе?

Харыы: Чугаалажып болуру черле билдингир. Ындыг айтырыгны көөрде, партияның кандидады чүнүн дугайында, кажан хемчег алыскының, оон кайы хире эттинип, чазалып алганын, бүдүрүлгениң болгаш хөй-ниитинин амыдыралынга киржилгезин база партияның кежигүнү болуп оон шыдаар-шыдавазын коммунистер барымдаалап турар. Бир эвес партия хуралы ол айтырыгны чугаалашкаш, ук кандидатты эттинип, чазалып алган деп көрген болза, ындыг таварылгада баштай аңаа көргүскен хемчегни дүжүргеш, ону СЭКП кежигүнүнге хүлээп алыр дугайында айтырыгны оон соонда шиитпирлезе чогуур.

Айтырыг: Пенсионер-коммунист кижи партияның кежигүнүнге кирер кандидатка рекомендация берип болур бе?

Харыы: Коммунист кижи рекомендация берип турары кижи-биле бир черге кады ажылдап тургаш, оон соонда пенсионер апарган бооп болур. Ынчаарга коммунист-пенсионер кижи рекомендация бээр дээн кандидат-биле сөөлгү айларда кады ажылдаваза-даа оон күш-ажылчы болгаш хөй-ниитичи ажыл-чорудулгазын эки билир болза, ол кижиниң партия кежигүнүнге киреринге рекомендацияны бээр эргелиг. СЭКП Уставының негелделеринге ол рекомендация дүгжүп турар.

Айтырыг: Партияның кандидадына чап-чаа-ла кирген кижини партияның ол-ла хааглыг хуралынга олуруштуруп болур бе?

Харыы: Чок, олуруштуруп болбас. Чүге дизе чаа хүлээп алдынган кижи ол өйде партия кежигүнүнге кандидат кылдыр ам-даа шуут кирбээн болур. Партияның кандидадынга хүлээп алыышкын дугайында партия эге организациязының шиитпирин чүгле СЭКП райкому азы хооркому бадылаан соонда ол ам шуут күштүг. Партия кежигүнүнге кандидат болуп чаа кирген кижи партияның ажык хуралдарынга айтырыгларны чугаалажырынга киржип болур.

Айтырыг: Партия хуралының президиумунга партия кежигүнүнге кандидат кижини сонгуп болур бе?

Харыы: Партия кежигүнүнден кандидаттың кол ыглалы чүдел дизе, партия органнарынга, партия хуралының президиумунга оон сонгуп база сонгудуп болбазында, партия хуралы шиитпирни хүлээп ап турда, оон бадылаашкынынга киришпезинде болур. Партияның кандидады чөвүлежир эргелиг, тодаргаалаарга партия хуралдарынга чугаалаар, санаалдарын бээр эргелиг.

Айтырыг: Кандыг таварылгада кандидат стажының хуусаазын эрткен деп санаарыл?

Харыы: Кандидат стажтың чыл ийикпе азы узаткан хуусаазы эрткенде, кандидат кижи ону партияның кежигүнүнге хүлээп алырын дилээн билдиришкинин кандыг-бир чылдагаан-биле киирбээн таварылгада, ону стажының хуусаазын эртирген кандидат деп санаар.

Айтырыг: Бир эвес СЭКП кежигүнү кижи партияның кандидадынче шилчиттирген болза, оон кандидат стажын кайы үеден эгелеп санаарыл?

Харыы: Партия кежигүнүнден кандидатче шилчиттирген кижини үчүт карточказынга бүрүткээрде, «Кандидатка кирген үеви» деп көрнекке партияның кандидадынче шилчиткен дугайында партия эге организациязының шиитпирин СЭКП райкомунуң азы хооркомунуң бадылаан хүнүн айтыр. Коммунистиң кандидат стажының хуусаазын ол хүнден эгелеп санаар.

Айтырыг: Партия хуралынга чазалга азы тайылбыр бээр дээн кижиге сөстү кажан берзе өкил? Илеткелчиниң азы санал бергеннериң болдурганы тодаргай эвес тайылбырларынга болгаш частырыгларынга чазалгаларны бээри партия хуралдарының болгаш партия конференцияларының олуржукчуларынга чамдыкта эргежок чугула апаар. Ынчаарга чазалга бээр дээн кижиге сөстү партия хуралының, бюронуң, пленумнуң азы конференцияның шиитпири хүлээп алдынганының сөөлүнде тыпсыры бисте чаңчыл апарган. Ол чорук шын болур бе?

Харыы: Шакты камнаар төлээде, чазалга бээр дугайында сөстү партия хуралының, конференцияның азы комитеттиң хуралының төнчүзүнде тыпсып турары шын-на харын. Ынчалза-даа айтырыгның чугаалажышкыны чоруп турда чазалга бээр кылдыр сөстү тыпсып болбас дээни ол эвес. Хуралдың президиуму азы оон даргалакчызы демдеглел болгаш санал бүрүзүн хынамчалыг дынаар ужурлуг.

Чаа сорулгаларны айытткан

Шеми көдээ Советинин чоокта чаа болуп эрткен сессиязынга сонгукчуларның чагыгларын күүседир талазы-биле хемчеглерни болгаш көдээ Советтин социалистиг чарыжының негелделерин чугаалашкан.

Көдээ Советтин девискээринде «Большевик» колхоз бирги квартада күрүнеге 10 тонна сүттү садар турган, 7 тонна ажыгны садып, квартал хүлээлгезин чедир күүсеттпээн. Чондан эшт, сүт болгаш өскедаа продуктуларны садып алырынче колхоз баштаар чери, күүском кошкак сагыш салып турарын сессияга чугаалашкан. Эрткен чылын колхоз көдээ ажыл-агый продуктуларын садарын чылдың баштайгы айындан эгелээш-ле күүседип турган. Ол эки үлегерни бо чылын база-ла ажыглаар, харын ону улам шынаржыдар ужурлуг деп, депутаттар саналдаваннар. Социалистиг чарыштың негелделери бо көдээ Советте эрткен чылгызындан бедик. Ынчангаш көдээ Советтин күүскому, оон депутаттары аразында биле-демниг ажылдаары чугула. Ол-ла сессияга көдээ күүскомнуң даргазынга эш К. Сечиктка хөй эшт, дүктү, сүттү бээр дээш чаңгыс эп-сеткилдиг ажылдап келгениниң түннелинде колхоз 1960 чылда күрүне мурнунга өшт, дүк, сүт садарының планын хуусаа бетинде күүсеткен. Колхозтуң ажыл-агыйының эрткен чылгы чедиишкиннерин көргүзерге мындыг: малдан алыр продукция талазы-биле ортумаа-биле бир хойдан 2 кг 650 грамм дүктү алган. 1959 чыл-биле деннөөрге 1,5 катап өскен. Ниити дүк бүдүрүлгезин 1959 чылдан 40,5 хуу көвүдеткен. Күрүнеге дүк садарының планын 101,2 хуу, эшт бүдүреринин планын 105 хуу, күрүнеге эшт садарын —127 хуу күүсеткен. Бир инектен 1300 литр сүт саап алыр тургаш, 1329 литрни саап, күрүнете сүт садарының күүседдези 105 хуу болган. Он беш чуртталга бажыннарын тудуп ажыглалга киирер тургаш шуптузун күүсеткен. Мыйыстыг бода малдың продуктулуу 12,2 хуу, хойнуу — 13,3 хуу улгаткан, малдың уксаазы экижээн. Шээр болгаш бода малга эки шынарлыг кажааларны тутку-лаан.

Донгак Сатович малда болгаш тудугда ажылдап турар депутаттар, активтер-биле үргүлчүүн харылзаажын тудуп, оларның ажыл-амыдыралы-биле таныжын, удурткулаганы күштелдирип келгениниң малчын депутаттар эрткен чылын улуг көргүзүглерлиг болгулаан: эш Сеней 100 хойга онаштыр 112 хураганны, инек кадарчызы эш Хүрен-оол 82 төрөөн инектериниң 82 бызааларны, эш Оолакай кадарып турары тыва уксаалыг хой бүрүзүнден 2 кг 850 грамм дүктү кыргын алган. Көдээ Советтин активчилери эш Кенден 100 төрүүр хойга онаштыр 137 хураганны, инек кадарчызы эш Опан-оол 83 төрөөн инектерден 83 бызааларны, эш Дарый-оол 100 хойга онаштыр 105 хураганны, эш Чылбак 100 өшкүге онаштыр 110 анайны эвир чылын камгалап өстүрген.

Мал ажылында көдээ Советтин 12 депутаттары ажылдап турар. Оларның иштинден мал эмчизи эш Санчиктиг база база катап сонгуттурган.

М. СЕВЕН,
Чөөн-Хемчик район.

* * *

Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозта малдың чаш төлүн камгалап ап турарының дугайында колхозтуң зоотехниги Баадыр Бумбажайның илеткелин Бай-Даг көдээ Советинин организастыг сессиязынга тускай айтырыг кылдыр чугаалашкан.

Амгы үеде колхозтуң үш мүн ажыг хойлары төрээн. Хойжулар Иргит Даландай, Серээ Сагаан, Хайын Каев, Седип, Дандаа Самбуу төрээн хойларының хураганнарын шуптузун менди камгалап ап, кыштаглаашкынны үлегерлиг эрттирип турарлар. Ынчалза-даа январь отчёдундан бээр колхозка ниитизи-биле 242 баш мал өлүп когаран. Ол дугайын сессиянын кижикчилери шыңгыызы-биле буруу шаап шүүмчүдээн.

Ынчангаш мал ажылынга көдээ Советтин күүскомунун болгаш депутаттарның харылсалгазын моон сонгаар улам-на бедидерин сессияга шиитпирлээн.

В. ЗРЕНЧИН.

Бистиң өөредилгевис

Школаны амыдырал-биле сырый холбаштырар төлээде, тус чернин амыдыралын, ажыл-агыйын башкыларның билип алыры черле чугула. Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайга сес чыл школазының башкылары көдээ ажыл-агыйны хандыр өөренип, боттарының теоретиктиг билиин бедидер сорулга-биле бо өөредилге чылында көдээ ажыл-агыйның тодаргай экономиказын өөренир бөлүгүнү организастаан. Өөредилге чылы эгелээнден бээр бөлүм үзүктел чок өөренип келген.

Бөлүгүмде школаның башкылары шупту хаара туттунган. Бөлүгүнүң пропагандизи, школаның өөредилге эргелекчизи В. А. Баартан өөредилгени эки организастап турар. Ол кичээлдерни боду чорударындан аңгыда көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң лекцияларын, бесседаларын организастап, өөредилгени аңаа турган колхозтуң база районнуң көдээ ажыл-агый экономиказы-биле эки холбаштырып турар. Амгы кичээлдерге өөренип турар темаларны СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң материалдары-биле холбаштырып турар.

Көдээ ажыл-агый экономиказын өөренир чорук көдээ черде школа башкылары бистерге дыка хөй чугула түүлдерни берип, школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылын амыдырал-биле холбаштырарынга улуг дузалыг болуп турар.

Х. МОНГУШ.

Коммунист эш Севек

Эрзин райпозунуң даараныл-га мастерскаязында мастер эш С. Севек бүдүрүлге черинге 22 чылдын дургузунда ажылдап келген. Коммунист мастер бодунуң бүдүрүлге планын ай бүрүзүнде 140 хуудан өрү күүсетпишаан, хуузунда мурнакчы үлегер-чижээн мастерскаяның бүгү ажылчыннарына көргүзүп турар.

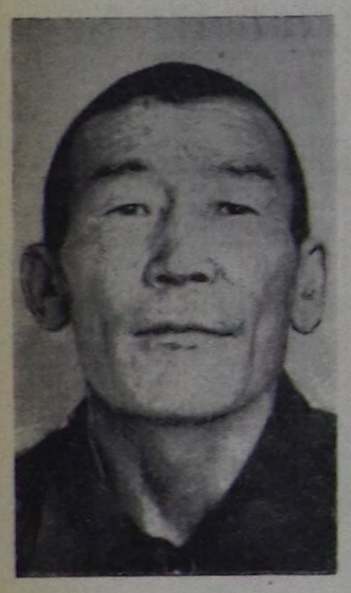

Күш-ажылга ынакшылдыг, мурнакчы үлегер-чижектиг эш Севек хөй-ниитинин амыдыралынга база идепкейлиг киржип, партийжи даалганы ак-сеткилдиг күүседип турар. Ийик даараарының мергежилинге 1960 чылда 3 кижини өөредирин ол хүлээнгеш, эрестиг күүсеткен. Коммунист Семен Дугерович бодунуң тускай мергежилин аныяктарга улуг күзелдии-биле дамчыдып, оларга практиктиг дузаны хүн бүрүде көргүзүп турар. Ажылчын-мастер коммунист эш Севекти Эрзин суурнуң сонгукчулары суур Советинин депутадынга сонгааннар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының төөгүлүг XXII съездизинге төлептиг ужуражыр дээш 1961 чылдың бүдүрүлге планын съездиниң ажыттынар хүнүнге чедир бүрүн күүседирин ол хүлээнген.

Сөзү болгаш фотозу
В. СУВАН-ООЛДУУ.

Аныяк дашчы

«Тыва тудуг» трезинин аныяк дашчызы Ч. Чүлдүм-оол партияның XXII съездизинге белектиг ужуражыр дээш чарышка киришпишаан, хүн бүрүде ажыл нормазын 150 хуудан кудулаттайн турар. Ажылдап турда оон шалыпкын капшагайынга, эптиинге хоочун дашчылар безин чоргаарланып болур.

Чүлдүм-оолдуң кызымаккай күш-ажылын үнелеп көргеш трестин эргелели ону өртектиг белектер болгаш Хүндүлел бижиктер-биле хөй удаа шаннагылаан. Чоокта чаа Чүлдүм-оолду профэвиледдериниң область чөвүлелинин Хүндүлел бижии-биле шаннаан.

Күш-ажылга улуг чедиишкиннерни чедип ап турарындан аңгыда, ол бодунуң ниити билиин бедидеринге кичээнгейни салып турар. Комсомолчу дашчы ам аныяктарның кежээки школазының 7-ги клазында чедиишкинниг өөренип турар.

С. САМИЯ.

КОММУНИСТ

— Ажыл-херек дугайында чугаалажып алыр үүлдер бар — дигеш, көдээ Совет даргазы Донгак Сатович Шагдыр кабинетте олурган күүском кежигүннеринче болгаш доктаамал комиссияларның даргаларынче эргий көрген. — Бо айда планывыс ёзугаар Арыг-Бажы сүт-бараан фермазының ажылының дугайында аңаа үнүүшкүнүг күүском кылып, ферманың эргелекчизи эш Өргениң илеткелин дыннаар улус болгай бис. Колхозтуң Бора-Шай участогунда мал ажылын харылап турар, көдээ Советтиң күүском кежигүнү, көдээ ажыл-агый талазы-биле доктаамал комиссиянын даргазы эш Сандый-оолга үнүүшкүнүг күүскомну эрттиреринин белеткелин кылдыртыш каап келдим. Чоокку хүннерде моон бир күүском кежигүнү-биле мен кады баргаштың ону эрттирип каантар бодайдыр мен — деп, ол чугаалаан.

Донгак Сатович Бора-Шайда турар малчын депутаттарның анда чорудар ажылын оларга таныштырып, бодунуң сонгукчулары-биле ужуражып, ында чурттап турар хойжуларның болгаш колхозтуң Ак-Кежиг, Арыг-Бажы фермаларында саанчыларының, оон ажылдакчыларының ажыл-амыдыралы-биле таныжып чораан, чаа келгени ол. Бора-Шай-биле колхоз төвүнүң аразы элээн ырак. Чүгле Арыг-Бажы ферма-биле колхоз суурунуң аразы дөртен километр. Хойжуларның аалдары оон-даа ырак. Оон чоруп олура орук аайы-биле тайгада тудут ыяжы белеткеп турар бригадага база кире дүшкен.

Кыш-соокта тайга, дагларда хойжулар аалдарын аттыг кезип, човаш шылагзынып чорза-даа Донгак Сатович бажыңына кирбейн-не шуут-ла конторага келгеш, Бора-Шай малчыннарының амыдырал-чурттал-газында чамдык четпестерни база чугула хереглеттинип турар чүүлдериниң болгаш ында ажыл-херектиң кандыг янзылыг байдалын илеткеп, ол бүгү айтырыгларны изиг дээрезиби-биле чугаалажып, шиитпирлээр дээш суурда бар күүском кежигүнүнүң, доктаамал комиссияларының даргаларын шалыпкыны-биле чыыл шаапканы ол.

Олар аңаа Советтиң көдээ ажыл-агый болгаш улус өөредилгезинин талазы-биле доктаамал комиссияларының ажыл планын ёзугаар часкы тарылга белеткелиниң, инектерни бызааларындан чаруп саарының, малчыннарга солун тарадылгазының хыналдазының кандыг чоруп турарын чугаалашканнар.

Орай кежээ. Колхоз баштаар чери-биле көдээ Советтиң конторазында чүгле чаңгыс кабинетте сайгылгаан чидиг чырыш турган. Ында Донгак Сатович чаасканаан артып калган орайга чедир ажылдаар чаны-биле даарта чүүү-чүүү кылырын демдеглел дептеринде бижип, бодаанын олурган: «Бора-Шайга кижи эмнелгезинин салбырын тургузарының белеткелин дүргедедир дугайында район эмнелгезинин эргелекчизи эш Алышевский-биле чугаалажыр. Колхозтуң ырак одарларда малчыннарынга чугула хереглеттиг бараанларны автолавка-биле барыш садыглаарын райпо баштаар черибиле чугаалажыр. Ак-Кежиг, Арыг-Бажы сүт-бараан фермаларынга чаа кинолар көргүзери-биле даарта ынаар бистин суурнуң киномеханигин аппаратуразы-биле кады чорудар. Келир улуг-хүнде чаа школа тудугунга шефтээшкин чорударының чарын чарлаар...»

Хөй-ниитинин ажыл-херээ дээш болун бердинген, могаг чок кижилериниң бирээзи, хоочун коммунист Донгак Сатович Шагдыр ажыл хүнүнүң эрткенин безин билбейн баар. Ол 29 чылдың дургузунда хөй-ниитинин ажыл-херээ дээш могаг чокка бараан болуп келген. Оон доңчу намдарын кысказы-биле көргүзерге мындыг: Чөөн-Хемчикке ядыы араттың өг-бүлезинден төрүттүнгенден бээр дөртен беш чыл эрткен. Беш харлыг турда ада-иезин айылдыг аарыг — сарыг-думаага таварышкаш шыдашпайн барган. «Өскүзүнден өлбес» деп үлегер чугаа бар болгай. Шагдыр ада-иезинден бичезинде чарылгаш бергээ өскен кижилериниң бирээзи. Он тос харлыында Чадаананың дуржулга станциязынга ажылчын болуп киргеи. Оон соонда улус өөредилгезинин шугумунга — башкылап, районо эргелекчилеп келген. 1937 чылдан бээр СЭКП-ниң кежигүнү.

Райкүүском секретарынга он бир чыл ажылдап тура көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер дугайында партияның кыйгырыын ёзугаар көдээге барып ажылдаары-биле боттарының күзелин илередип, көдээже ажылдап чоруп турар коммунистериниң үлегерин эдерип, Солчур көдээ Советинге ажылдаар күзелин илереткен. Партия райкому болгаш райкүүском оон күзелин боттандыргаан.

Көдээ Советтиң чаа даргазы эш Шагдыр ынчаарда соруктуг ажылдын киришкен. Ажыл-агыйның бүгү-ле планныг сорулгаларын күүседирде көдээ Советтиң депутаттарынга, активтеринге даянып, оларның-биле быжыг харылзааны тургускан. Чижээ, колхозтуң ай, квартал, чыл планын күүседиринге көдээ Совет бодунуң чөөрби ажыг активтерин тургускаш, оларның-биле хүн бүрүнүң харылзаазын тутган.

Күүскомдан болгаш сессиядан хүлээп алган шиитпирлерни, аңаа чугаалашкан айтырыгларны колхозчуларга таныштырып, оларның күүселдезин үргүлчү хынап, ай, квартал санында-ла түүнеп келген.

Көдээ Совет даргазы Донгак Сатович Шагдырның болгаш «Коммунизмче орук» колхозтуң баштаар черинин улуттулгазы-биле колхозтуң бүгү ажыл-ишчилери Төрээн ыышкаш ферма бүрүзү чунар бажыңнарлыг.

«Коммунизмче орук» колхозтуң төвү — Арыг-Бажы суур области чаагайжыдыр туттунган колхозчу суурларының бирээзи. Колхозчу суурларның культурлуг арыг-шевер чаагайжыдылгазы дээш области калбарган социалистиг чарыштың түүнелинде Донгак Сатовичиниң удуртуп, харылап турары Арыг-Бажы суур эвир чылын области ийиги черни эзлээн. Чай дүжүп кээре ол суурнуң кудумчулары ногаан ыыштар-биле каастаттыныптар. Суурда тургускан үш кудумчу комитединде көдээ Советтиң 7 депутаттары, 12 активчилери ажылдап турар. Олар кудумчуларны чаагайжыдыш, колхозчуларның культурлуг, арыг-шевер чурттал-газын экижидериниң дугайында көдээ Советтиң күүскомнарының, сессияларының үндүртен шиитпирлериниң күүселдези дээш организакчы улуг ажылдарны кылып чорудуп турар.

Көдээ Советтиң удуртулгазында туруп турар кижи эмнелгезинин салбыры, клуб, библиотека, школа районда эки ажылдыг албан черлериниң санында киргеи.

Бо үстүнде бүгү-ле чедиишкиннерге хоочун коммунист Донгак Сатович Шагдырның организакчы, удуртукчу ролю улуу-биле киргеи. Колхоз бүдүрүлгезинин кайы бир-ле участогунда кандыг-бир ажылда четпестер үнүп келирге Донгак Сатович колхоз баштаар чери-биле чугаалашкаш, аңаа бо-ла чеде бергеи, удуртулга, дузаламчыны чедиргеи турар. Көдээ Советтиң шилги аңдын мунупкаш, Солчурнуң, Бора-Шайның, Хананың, Бергенин, Төөлинин кацыр-берт дагларында колхозтуң малчыннар аалдарын кезип, ажыл-херек дугайында оон хап чоруурун чылдың дөрт эргилделериниң кайыдаа хүннеринде бо-ла көрүп болур.

Коммунист Донгак Сатович Шагдырның даргалап турары Өвүр районнуң Солчур көдээ Совети областың көдээ Советтериниң социалистиг чарыжынга 1960 чылдың бирги чартыында бирги черни алган. Ажылчы чоннар депутаттарының область Советинин күүсекчи комитеди болгаш күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң президиуму областың көдээ Советтериниң аразында социалистиг чарыжының 1960 чылдың ийиги чартыының түүнелин үндүрген, бирги черни — база-ла Солчур көдээ Совети алган. Чарыштың типлекчизи Солчур көдээ Советинге көдээ Советтер аразынга шилчип чоруур Кызыл тукту хевээр артырып, акша шанналын тывыскан.

1961 чылда колхоз бир хойдан ортумаа-биле 2,7 грамм дүктү кыргын алырын, күрүнеге 40 тонна дүктү, 200 тонна сүттү, 270 тонна эштиг садарының социалистиг хүлээлгезин алган. Ол ышкаш мал ажылының талазы-биле бо чылын колхозтуң мурнунда улуг сорулгалар салдынган: Улаатайга хойжуларның культура болгаш бүдүрүлге базаларын дерип тургузар, хойжулар чурттаар чаңгыс аай хевирлиг үш бажыңнарны тудар, Хадын-Аксынга 1000 хой кирер кажааны, малчыннарга 15 чуртталга бажыңнарын, 5000 хой кирер 10 катон кажааны, кызыл булунну тудуп тургузар. Сүт-бараан фермазын механизастаар. Ынчангаш чеди чылдың үшкү чылында колхозтуң мурнунда салдынган планныг онаалгаларын болгаш СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга күүседир дээш Донгак Сатович болдунуң бүгү-ле башкарыкчы ажылчорудулгазын колхоз баштаар черинге болгаш колхозта партия организациязынга дузалажырынче угландырган.

«Ажыл-агыйның бүгү-ле адырларына чаа-чаа чедиишкиннер дээш ажылдап, бүгү-ле ажыл-херектиң башкарары коммунист кижи мөөн хүлээлгем» деп Донгак Сатович санап турар. Ол — бодунуң онаашкан участогунуң ажылы, аңаа улуг чедиишкиннер дээш могаг чокка ажылдап турар коммунистиниң бирээзи.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

БИЛИГЛЕРНИ МАССАЖЕ

Бо чылдың март 24-те РСФСР-ниң политиктиг болгаш эртем билиглерни нептередир талазы-биле Ниитилелиниң Тыва салбырының V область конференциязы Кызылга болуп эрткен. Конференция ниитилелдиң область салбырының баштаар чериниң ажылының дугайында эш Ю. Аранчиниң база ревизия комиссиязының отчёттуг илеткелдерин дыннап чугаалашкан.

ЛЕКТОРЛАР — ПАРТИЯНЫҢ ДАЙЫНЧЫ ДУЗАЛАКЧЫЛАРЫ

Бистиң чуртувуста коммунизм тургузуушкунуң калбартырынче кирипкен үеде совет кижилерни коммунистиг ёзуга кижизидип, марксисчи-ленинчи билиглер-биле чепсеглээри канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг. Бо чугула сорулганы боттандырарына лекция пропагандазы чугула черни ээлеп турар болгаш лекторлар партияның дайынчы дузалакчылары болуп турар.

Ажылчы чоннарың ортузунга политиктиг болгаш эртем билиглерни пропагандалаар талазы-биле Ниитилелдиң область салбыры болгаш ооң кежигүннери чамдык чедишкиннерни чедип алганын конференция демдеглээн. «Амгы үениң байдалдарында партийжи пропаганданың сорулгаларының дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын күүсетпишаан, Тываның лекторлары чурттакчы чоннуң мурнунга лекцияларны удаа-дараа номчуп, лекция пропагандазын ажылчы чоннарның мурнунда турар сорулгалар-биле, амыдырал-биле сырый холбаштырып турар апарган. Лекция пропагандазын организастаары болгаш калбартыры ээлээн экижээн. Оон түннелинде эрткен чылын обласка 7724 лекциялар номчуттунган.

Политиктиг болгаш эртем билиглерни нептередир талазы-биле Ниитилелдиң чамдык район салбырлары боттарының ажылын экижидип, партия организацияларының ёзулуг дузалакчылары болурун чедип ап турарлар. Ниитилелдиң Каа-Хем район салбыры бодунуң ажылын районнуң ажыл-ишчилериниң мурнунда турар сорулгалар-биле сырый харылзаалыг кылдыр организастап турар. Ол салбырның лекторлары лекция номчуурунга барык шупту идепкейлиг киржип турар.

Лекция номчулгазы бо районда чыл бүрүде өзүп турар. Бир эвес 1959 чылда 400 лекциялар номчуттунган турган болза, эрткен чылын оларның саны 655 четкен. Бо салбыр бодунуң кол кичээнгейин партияның болгаш чазактың шиитпирлерин пропагандалаарынче, көдээ ажыл-агый эртемнерин пропагандалаарын экижидиринче угландырып турар. Көдээ ажыл-агый мурнакчыларының дуржулгазын пропагандалавышаан, лекторлар оларның чижээнге массаларны өөредип турар. Ынчангаш, эрткен чылын район ажыл-агый талазы-биле багай эвес түннелдиг болуп, күрүнеге тараа болгаш дүк садар хүлээлгезин күүсеткенинде лекция пропагандазының үлүү база бары чугааажок. Ол ышкаш, лекторлар ажылда четпестерни чайладыр, кижилерниң медерелинде эргиниң артыышкыннарын узуткаар дээш идепкейлиг демиселчилер болуп турар.

Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик», «Искра» база аңаа турган «Коммунизмче орук» колхозтарга лекция пропагандазын организастаары болгаш калбартыры көскүзүбиле экижээн. Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын», «Тиилелге» колхозтарынга лекция номчулгалары удаа-дараа болуп турар апарган.

Ниитилелдиң кежигүннериниң иштинде ажылчы чоннуң хүндүткелинге төлептиг, билиглерни пропагандалаар талазы-биле партияның дайынчы дузалакчылары болуп турар лекторлар дыка хөй. Оларның санынга эштер Башев, Шивит (Улуг-Хем район), Сундуй, Дайгыранза (Чаа-Хөл район), Моңгуш, Ооржак, Товуй-оол (Чөөн-Хемчик район), Бессмертных, Габитов, Суров (Бии-Хем район), Пудов, Кузьмин, Стариков, Глинский (Кызыл) болгаш өскелерни-даа киирип болур.

ЛЕКЦИЯЛАРНЫ АМЫДЫРАЛ-БИЛЕ ХОЛБАШКАК БОЛГАШ ДЭЭШТИГ БОЛДУРАР

Лекция пропагандазының деңнелин коммунистиг тургузуушкунуң сорулгаларын шиитпирлээринге ажылчы чоннарга ооң кайы хире дузалап турары, ооң дээштии тодарадыр. Ынчаарга ниитилелдиң область салбырының баштаар чериниң ажылында бо талазы-биле шыңгыы четпестериниң барын болгаш лекция пропагандазының амгы деңнели совет улустуң мурнунга партияның салып турары бедик сорулгаларының негелделерин хандырып шыдавайн турарын конференция шыңгыы демдеглээн болгаш делегаттарның кол кичээнгейи лекция пропагандазында ол четпестерни чайладырынче угланган турган.

Дыка хөй лекторларның чон мурнунга номчуп турар лекциялары амыдыралдан хоорук, дээштии кошкак, чүгле чырыдыкчы хевирлиг болуп турарын конференцияның киржикчилери демдеглээн.

— Эрткен чылын Улуг-Хем район алган социалистиг хүлээлгезин күүсетпээн. Борта ниитилелдиң район салыры болгаш ооң лекторлары база буруулуг — деп, эш Карпов чугаалаан. Колхозтарның болгаш совхозтуң ажылын экижидиринге бис багай дузалаан бис. «Күш-ажылдың хостуу» колхозта, «УТКА 25 чылы» совхозта лекторлар бөлүү ажылдавайн турган. Алдарлыг хаван ажаакчызы С. Хайың ышкаш мурнакчыларның безин дуржулгазын нептередирин хандырбаан бис деп ол демдеглээн.

Конференцияга санал берген эштер Куренев, Лаизы, Болотов, Сарыглар, Очур-оол, Бичелдей, Усманов олар болгаш өскелер-даа лекция пропагандазында ам-даа чогуур угланыышкын, сорулгаже чүткүл четпес болуп турарын, лекция пропагандазында ала-чаягаарлаашкыны ниитилелдиң область салбырының баштаар чери ам-даа чайлатпаанын шыңгыы шүгүмчүлээннер. Ооң түннелинде лекцияларның тематиказы кызылап, хүн бүрүнүң негелделеринге дүүшпейн турарын, моон соңгаар чүгле чагыглар хандырарын кичээр чоруктан үнгеш, лекция организастаарын амыдыралдың негелдезинге дүүштүрери чугула деп олар демдеглээннер.

Бистиң областың байдалдарынга көдээ ажыл-агый эртемнерин, мурнакчы дуржулганы пропагандалаары бирги чергениң ужур-дузалыг. Ону организастаарынга күштер база четчир. Ол хиреде-ле көдээ ажыл-агый экономиказының темаларынга лекциялар бүгү лекцияларның үчүле 8 хуузу, мурнакчы дуржулга дугайында — үчүле 2 хуузу болуп турар. Ылангыя Барын-Хемчик, Тес-Хем, Сүт-Хөл районнарда бо темаларны калбартырынче кичээнгей онза кошкак болган. Көдээ ажыл-агый темаларынга номчуттунуп турар лекциялар эренгей, колхозтарның, совхозтарның ажылынче сиңникпейн турар. Моон соңгаар ол четпестерни чайлаткаш, лекция пропагандазын организакчы ажыл-биле холбаштырбышаан, көдээ ажыл-агыйны улам хөгжүдеринге ол дузалаан турар кылдыр ажылды ынчаар организастаары чугула деп конференция демдеглээн.

Маржисчи-ленинчи теорияның, партия төөгүзүнүң, эртем-техниканың болгаш атеистиг пропаганданың талазы-биле лекциялар области база кызырылган. Бо чорук база-ла лекция пропагандазын тода планнавайн турарының түннелинде болдунуп турар.

Лекция пропагандазының идейлиг деңнелин, шынарын бедидери улуу-биле негеттинип турар. Номчуттунуп турар лекцияларның чамдыызының куду шынарлыг, амыдыралдан хоорук болуп турарының чижектерин конференцияның делегаттары эвээш эвести көргүскен. Чижээ, ниитилелдиң Улуг-Хем район салбырының лектору эш Хорлуг-оол лекция номчулгазын ажыл-агыйның ээлчеглиг «ыйдыыышкыны» кылдыр ажыглап эрттирип турган. Лектор эш Янкутов (Кызыл) бүгү делегей байдалының дугайында будулгазының лекция номчуп турган. Ол ышкаш лекция пропагандазын организастаарында чоннуң негелделерин, дыңнакчыларның билииниң деңнелин барымдаалавас чоруктар бар.

ЛЕКТОР — ЧОГААДЫКЧЫ БОЛГАШ ИДЕПКЕЙЖИ БОЛУР

Ниитилелдиң область салбырының кежигүннериниң саны отчёттуг үениң иштинде 500 ажыг кижиге өскен. Ынчалза-даа улус ажыл-агыйының адырларының хөй-хөй тускай эртемниглери болгаш ажылдакчылары лекция пропагандазынче ам-даа багай хаара туттупун турар деп конференция демдеглээн. Бистиң областың 7 муң ажыг тускай эртемниглериниң хөй кезии лекция пропагандазынга киришпейн турар. Көдээ ажыл-агыйның 850 тускай эртемниглериниң үчүле 239-зу, 3 муң ажыг башкыларның үчүле 350-ни, 2 муң хире медицина ажылдакчыларының үчүле 75-жи лекция пропагандазында киржип турар. Ниитилелдиң область салбыры лекторлар белеткээринче, аныяк лекторларны кизижидип, өөредиринче кошкак кичээнгей салган.

Ниитилелдиң область салбырының элээн хөй кежигүннери лекция номчулгазынга салгаа киржип турар. Күнчүн, Семис (Өвүрде), Соскар, Баир-оол (Тожуда), Пахомов, Курченко, Делег (Кызылда) болгаш өскедаа чамдык лекторлар чыл дургузунда чаңгыс-даа лекция номчуваннар. А ниитилелдиң область салбырының баштаар чери ол «хүндүлүг» кежигүннерни дүвүредип безин көрбээн. Мындыг чоруктуң түннелинде бистиң областа лектор бүрүзүнге чылда үчүле 4—5 лекция онаажып турар.

Лекторларның талазындан чогаадыкчы, тывынгыр чоруктарны илереттейн, үчүле белен текстилер-биле, ону тус чернин чижектери-биле бай-дыып безин албайн, номчуур чоруктар ховар эвес. Ниитилелдиң кежигүннери чаа лекцияларны областың ажыл-амыдыралынга дүүштүр ажылдап кылыр талазы-биле бот-идепкейжи чоруун кончуг эвээш илередип турар. А ынчаарга область иштиниң материалдарынга эки ажылдап кылдынган лекциялар дыңнакчыларга чедингир, билдингир болгаш оларның ажыл-хөрээнге дыка дузалаар дээрзин практика көргүскен. Ол ышкаш тыва дыл кырынга лекциялар номчулгазы кончуг эвээш болуп турар.

Лекторларның тывынгыр, чогаадыкчы болгаш идепкейжи чоруун көдүрери лекция пропагандазын экижидиринге улуг рольдуг болурун конференция айыткан.

Конференцияга санал берген 18 делегаттар Ниитилелдиң Тыва область салбырының баштаар чериниң президиум кежигүннерин (эштер Аранчинни, Мошлякты, харыысалгалыг секретарь турган Михайловту) районнар салбырының ажылын кыры-биле удуртуп, эки лекторларның болгаш бөлүктериниң дуржулгазын багай нептередип турганы дээш шыңгыы болгаш чөптүг шүгүмчүлелге таварыштырганнар.

Конференция отчёт илеткелдиң талазы-биле делгеренгей доктаалды хүлээп алгаш, лекция пропагандазының моон соңгаргы кол сорулгазы областың алган социалистиг хүлээлгелерин күүседиринче ажылчы чоннарны мобилизастаары болурун, база лекция пропагандазын экижидириниң аргаларын ында айыткан. Конференция политиктиг болгаш эртем билиглерни нептередириниң талазы-биле Ниитилелдиң Тыва салбырының баштаар черин болгаш ревизия комиссиязын соңгаан.

* * *

РСФСР-ниң политиктиг болгаш эртем билиглерни нептередириниң талазы-биле Ниитилелиниң Тыва салбырын баштаар чериниң бирги пленуму баштаар чериниң президиумун соңгаан. Баштаар чериниң президиумунуң даргазынга эш Ю. Л. Аранчинни, харыысалгалыг секретарынга эш А. С. Поляковту пленум соңгаан.

Ажылчынның сөзү

Ада-чурттуң Улуг дайынының кадыг-берге чылдарының бирээзинде — 1942 чылда Иван Ензакович Ямар фронтуга күш-ажыл-биле дузалаар дээш, Кызылдың мебель фабриказының ажылчыны болуп кирип алырын шиитпирлеп алган. Ооң күзелин болгаш чазаныр ажылга мергежилиг фабриканың директору сонуургап айтыргылааш, «ынды-дыр, эш Ямар! Чазаныр цехке ажылдап киривит, шува. Бөгүнден эгелеп ажылдаан деп санаар бис» дээн.

Ол, бодунуң чазаныр ажылга сонуургалдыын ажылдың баштайгы хүннеринден бээр-ле бүзүредип көргүскен. Шынавыла фронтуда маадырлыг совет шериглерниң ажыглаар шилиндек лыжаларын ол хөйү-биле чазап турган.

Оон бээр ам 19 чыл чедип турар. Бо аразында бажың иштиниң нарын херекселдеринден ооң чазап кылбаан үвези чок!

Ам бо хүннерде эш Ямар посылка хааржактары кылып турар. Ажылчы чоннар калбак-делгем Төрээн чуртунуң ол-бо чүктеринде боттарының төрелдеринче болгаш эш-өөрлеринче посылкаларны чорудуп-ла турар, а эш Ямарның кылган хааржактарын маңаа ажыглаан кижи та чеже үве...

СЭКП-ниң XXII съездизинге күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш ол база-ла чаа хүлээлгени ап, чылда кылыр ажылдың нормазын ноябрь 6-га чедир күүседирин аазаан. Ам хүнде 20 посылка хааржаан кылыр нормалыг, херек кырында 30 ажыг хааржакты кылып, фабриканың мурнакчы ажылчыннарының бирээзинге санадып турар.

— Чаңгыс черге доктаамал ажылдааргa мергежил-даа бедиир, чапсар чок күш-ажылчы стаж-даа идегелдиг болур үве-дир. Бодумнуң бо төрээн фабрикамга ам алды чыл болзумза, ажылчын стажым 25 чыл болур. Ам-даа ур чылдарда ажылдап, Төрээн чуртумнуң чечектелиишкининге бичии-даа бол, күш-ажылчы салыышкынымны кадып шыдаар мен—деп, Иван Ензакович сорук киришкинниг чугаалап турар.

А. ДАРЫ-СЮРЮН.

Күрүненің эрге-ажыктары дээш

СЭКП-ниң Тыва обкомунуң чыылдырганы-биле чоокта чаа областың суд, прокуратура болгаш милиция ажылдакчыларының чөвүлел хуралы болуп эрткен. Ук хуралга СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң түннелдери болгаш хоойлу-дүрүм органнарының сорулгаларының дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Бо айтырыгның талазы-биле илеткелди СЭКП обкомунуң администрация болгаш садыг-саан органнарының килдизиниң эргелекчизи эш П. М. Горелов кылган.

Илеткелчи болгаш санал берген эштер социалистиг хоойлу-дүрүмнү камгалаар талазы-биле областың партия, совет болгаш суд, прокуратура, милиция органнарының сөөлгү үеде ап чорутканы элээн боттуг хемчегларни демдеглевишаан, бо херекте ам-даа бар турар четпестерни айытканнар.

Социалистиг хоойлуну, хөй-ниитиниң корум-чурумун хажык чокка сагыыр, бо талазы-биле чон ортузунга таныдылга ажылын калбартыр, хөй-ниитиниң ролюн бедидер, ылангыя эки-тураның улусчу дружиналарының, эш-хуузунун судтарының ажылынга хүн бүрүнүң практиктиг дузазын көргүзер дугайында партия болгаш чазактың айтыышкыннарын, ылангыя Барын-Хемчик, Бай-Тайга, Таңды болгаш өске-даа чамдык районнарның суд, прокуратура болгаш милиция органнары ам-даа четпес күүседип турар деп, чөвүлел хурал демдеглээн.

Үстүнде айыттынганы ышкаш четпестерниң бар болуп турарының ужурундан янзы-бүрү кем-херек үүлгедир, хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээр чоруктарның фактылары бар болуп турарын хуралдың киржикчилери тодаргай фактыларга көргүзүп турган, чугаалааннар. Оон ындай, хуунун эрге-ажыктарын күрүнеиинден бедик көөр, партияны, күрүнени мегелээр чоруктар-биле, хуу өнчүзүректер, чииженнер, мангыстар, тоянчылар-биле демиселди моон соңгаар улам күштелдирерин областың суд, прокуратура болгаш милиция органнарындан чөвүлел хурал негээн.

Д. МИЖИТ.

Күүселдези билдинмес

«Тыва даг-дүгү» комбинадының үстүү чарыында Шаңгыр-Тейниң базарында бүдүн квартал бар. Ында колдуунда-ла комбинаттың ажылчыннары чурттап турар. Ол ажылчын кварталдың арыг-шевер чаагайжыдылгазында улуг четпестер бар.

Бажыңнарны чиндиннээш шык кырынга тутканындан кышкы үеде чер доңгаштын өрү көдүрү бээрге, бажыңнарның штукатурлары чарлып, шалалары аңгая бергилээр. Чамдык бажыңнар ийлеңгилей бээр. Арыгланыр бажыңнарны четчиривиле кылбаан. Бүдүн улуг квартал үчүле үш арыгланыр бажың бар. Оларның санитарлыг байдалы четпес. Чүүнду төгер тускай черлерни кылбаанындан чурттакчылар чүүнду, бокту кудумчуларже кайы хамаан чок төп турар. Четчир санныг кудуктар кылдыманындан чурттакчылар 4 километр ырак черден суглап турарлар. Бажыңнарда электри доктаамал кыппайн турар. Радио точкалары бажың бүрүзүнде кииртинмээн.

Шаңгыр-Тей базарында бажыңнарның чурттакчылары бо үстүнде четпестерни чок кылып, таарымчалыг байдалды тургузар дугайында негелделерни ында чурттап турар чөн комбинаттың удуртукчуларынга, профэвилелдиң ажылчын комитединге хөй катап киирип келген. Ынчалза-даа байдал ам-даа экиживээн.

Д. СЕМИС-ООЛ.

Райпо ажылында четпестерни чайладыр

Үлетпүр болгаш аъш-чем барааннарынга ажылчы чоннарның соксаал чокка өзүп турар хереглелдерин хандырар талазы-биле Барын-Хемчиктин кооперасчылары элээн ажылдарны кылган. Ындыг болза-даа, райпонуң болгаш ооң баштаар чериниң даргазы эш Г. Даваадорнуң ажылында бар четпестерни демдеглээр херек. Чоннуң чугула хереглелиниң чамдык барааннары райпонуң магазиннеринде ам-даа ховар саттынып турар.

Бичии уруглар хеви, малчыннарга херектиг белен хептер ховар. Уруглар яслилерин болгаш садтарын сүт болгаш сүт продуктулары-биле райпо үзүктелиишкинниг хандырып келген. Хлеб быжырар чер четпес ажылдап, чавыс шынарлыг продукцияны бүдүрүп турар. Райпонуң дааранар цегинге элээн хөй херазаеннер ажылдап турган. Дааранар машиналар тедишпес дээш оларның ортаа кезиин ажылдан үндүрген таварылга бар.

Райпонуң кондитер кылыглар бүдүрер цеги 1960 чылда эки ажылдап, колбаса, манчы ышкаш чемнерни бедик шынарлыг кылып турган. А сөөлгү үеде кондитер цегиниң ажылы баксыраан, бүдүрүп турар продукциязының шынары чавыраан. Ажылда бар четпестерни узуткаар талазы-биле райпо даргазы эш Даваадор шиитпирлиг хемчегларни албаан болгаш чонга каржы чорукту болдуруп турган. Ажылда бар четпестерни чайладыр дээш шиитпирлиг хемчегларни алыры райпо даргазындан болгаш баштаар чериниң кежигүннериниңден негеттинип турар.

Н. ОЮН.

ЛАТВИ ССР. Салдусск районда Кокмуйжи деп черниң чоогундан балды, озун, маска, дөвүү чергелиг өске-даа муң ажыг эт-херекселдер чүс хире чыл бурунгаар тывылган турган. V чүс чылда кылып турган ол эт-херекселдерни ам Латви ССР-ниң төөгү музейинде кадагалап турар. Оларны казып тыпкан черге шаандакы үеде дарганнарга чери турган, аңаа земгалдар деп айман улустуң чурттап турганы илереттинген. Ынчаарга олар металлды кайын ап турганнарын? Ону канчаар болбаазырадып кылып турганын? Бо айтырыгларга тодаргай харыыны сөөлгү үеге чедир кым-даа берип шыдаваан.

Шаандакы ол тывыышкынны тодарадырын Риганың политехниктиг институдунуң башкызы А. К. Антейн сонуургай берген. Эвээш эвес солун бадыткалдарны ол илередип шыдаан. Демир эт-херекселдерни тускай арга-биле шинчилээнинин түннелинде бурунгу Латыштарның демир рудазын тулаалардан казып үндүрүп турганы илерээн. Латвияның девискээринде демир рудалыг 80 кезек ындыг черлер бүрүткеттинген. Кокмуйжиниң шыгжаандан тывылган эт-херекселдерни шинчилеп тургаш, дарганналганың технологиязын эртемден база илеретиен. Ооң тыпкан медээлерин ёзугаар алырга, земгалдар биле курштар тулааларның демир рудазын казып, ону демир ыылдыр хуулдуруп, соп эзилдирерин болгаш кадырарын бүдүн чартык мундан хөй чылдар бурунгаар-ла билир чорааннар. Элээн сөөлүндеги үениң археологтуг материалдарын шинчилеп тургаш, Латвияның девискээринге дамаска деп каңны тускай арга-биле эзилдирип, янзы-бүрү хевирлиг сырылыг согун октарын оортан белеткеп турганының чажыды XI—XIV чүс чылдарда-ла билдингенин А. К. Антейн шынзыткан.

Латвияга кара металлургияның төөгүзүнүң дугайында чогаалды А. К. Антейн белеткеп турар.

Чурукта: Кокмуйжи шыгжагның эт-херекселдерин А. П. Антейниң шинчилеп олурары.

Фото Л. Пантустуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

ДЕЛЕГЕЙ БАЙДАЛЫНЫҢ ДОПЧУЛАЛЫ

Латин Америка демисежип турар

«Делегей байдалының хөгжүлдезиниң перспективаларының» дугайында теманы чугаалавышаан, америк садыг-үлетпүр бөлүктериниң органы «Бизнес уик» журнал чоокта чаа мынча деп бижээн: «Африкада болгаш Мурнуу-Чөөн Азияда кризистер бөгүн парлалга арыннарында кол черни ээлеп турар. Кубаны санаваска, Латин Америкада бергедээшкиннер даартагы солуннарның эгелеринге кол черни ээлеп алыры илдең». Национал бот эрге болгаш тайбың дээш демисел айтырыының талазы-биле Мехико хоорайга чыылган латин-америк конференцияның ажылын ол журнал садыга кирбээнде-ле америк парлалга дүвүрээзин-биле тайылбырлап эгелээн. Бразилияның АКШ-та элдептиг кылдыр ададып турар президентизи Куадростуң чаа угланыышкыны, а ол ышкаш Латин америкага «дуза» көргүзер дугайында Вашингтоннуң чаа чазаның ажылдап кылган сөөлгү программазын АКШ-тың мурнуу талакы хөй-хөй кожаларының таарымча чок көөр чоруу америк реаксылыг солуннарның улуг дүвүрээзинин хайныктырган.

21 чурттарның калбак хөй-ниитизиниң төлээлекчилериниң киришкени Мехико конференциязы Латин Америкада хосталгалыг демиселдиң чаа үе-чадазы эгелээн дээрзин база дагын бадыткаан. Ол демисел болза национал бот эргени камгалаарының, экономиктиг хосталганың, тайбыңны быжыглаарының талазы-биле чоруп турар. Кубаның революциязын камгалаары-биле болгаш америк хамаарылгадан латин-америк чурттарны адырып алыры-биле холбаалыг айтырыглар конференцияның кол үүлү болуп турган. Чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүреринин айтырыынче конференция база кол кичээнгейни салган. Аажок хөй шериг чарыгдалдарының Латин Американың экономиказынга өлүмнүг салдар чедирип турарын төлээлер онзалап демдеглегилээн.

Ол айтырыглар Латин Америкага хайы хире чидиг болуп турарын көргүзүп турар чамдык фактыларны айтып көрээли. Даштыкы, кол нургулайында сонгу-америк, монополияларның күчүдээшкини ол районнуң күрүнелериниң экономиктиг хөгжүлдезин моондактап турар. АКШ-тың монополиялары латин-америк чурттарның байлактарын ушта соруп ап турар. Сенатор Кейпхарт мынча деп билинген: «Латин Америкага бистин сонгу-америк капитал салыышкыннарывыс хөй ажык-кончаларны берип турар. Сөөлгү 12 чылдарның дургузунда чээлилер кылдыр ол чурттарга бистин тывысканывыс хире акшалар чаңгыс чылдың дургузунда-ла дедир эглип кээп турар болдур ийин».

1956 чылдан 1959 чылга чедир үеде латин-америк чурттарга чоннуң кижи санынга онаалтыр ниити продукция үчүле өспээн эвес, харын алды катап кызырылган. Ол чорук Латин Американың ажылчы чоннарын улам-на улуг хөөзуралга чедиргеи. Латин Американың чурттарының экономиказын бодунуң рынок-тарынга кожуп алгаш, оларга АКШ бодунуң туралаан өртектерин албадап турар. Оон түннелинде, чижээ, 1959 чылда америк рынокта өртектиң кудулааныының ужурундан Латин Америка бир миллиард доллар-ны чидирген. Ол-ла үеде Латин Америка чурттарынче АКШ-тың үндүр сөөртүп турар продукциязының өртээ үргулчу өзүп турар. Ынчангаш 1953 чылдан 1959 чылга чедир элээн кыска үениң дургузунда амыдырап чурттаар үүлдериниң өртектүнези Аргентинага — 364 хуу, Бразилияга—225 хуу, Уругвайга—144 хуу, Парагвайга—144 хуу, Боливияга болгаш өске-даа чамдык чурттарга ооң-даа хөй кылдыр аартаан.

Бразилия — Латин Американың эң байлак чурту, ол кайгамчык хөй бойдус курлавырларлыг болгаш эң хөй чоннуг чурт. Ынчалза-даа ол чурт АКШ-тың монополияларынга чыышыр кыстыра берген. Уолл-Стриттиң контролюнда турар концерннерниң холунда Бразилияның 600 ажыг улуг бүдүрүлге черлери турар. Дайын сөөлүндеги бүгү үениң дургузунда Бразилия сан-хөө талазы-биле улуг бергедээшкиннерге таваржып келген. 1958 чылга чедир ооң даштыкыга бээр өрези 1.150 млн. доллар ашкан. Чаа президент Куадрос бодунуң чуртунуң политика талазы-биле хамаарышпас, экономика талазы-биле тускайлаң чоруун хандырар дээш элээн каш хемчегларни алыр деп шиитпирлээн. Ол президент улусчу Кубаны боой тударының планнарынга киржиринден ойталаан. Совет Эвилели-биле болгаш социалистиг өске-даа чурттар-биле харылзааларны таарыштырар деп шиитпирлээн, Кыдат Улус Республиканың КНО-да дүрүм өзугаар эргелерин үлээн көөрүн саналдаан.

Вашингтоннуң «дузаламчы» талазы-биле сөөлгү программазы—эрткен чылын Эйзенхауэрниң саналдап турган планының бичии өскерилген хевири — Латин Америка чурттарының улустарын мегелептип шыдавас. Америк монополияларның «дузаламчызының» кайы хире аар уржуктарлыг болурун олар билирлер. Он чыл дургузунда (1949 чылдан 1959 чылга чедир) АКШ Латин Америкага «дузаламчы» кылдыр 225 млн. долларны тывыскан, а бодунуң үчүле шуут салган капиталындан ажык кончаа кылдыр ол түнден 25 катап хөй долларны үндүрүп алган.

Америк «дузаламчының» чаа программазының үндезини болза экономиктиг контрольдуң болгаш политиктиг салдарның быыларын АКШ-тың монополияларының холунга хевээр арттырар дугайында сагыш салыышкын болур. Латин америк конференцияның декларациязында: «империализмге аштырыышкынны таварыштырары — бистин чурттарывысты хөгжүдериниң кандыг-даа планының эн-не эргежок чугула үүлү болур... Экономика талазы-биле хосталбас болза, политика талазы-биле хамаарышпас чорук чедип алдынмас» деп чугаалап турарының ужуру-даа ында.

Британ дем каттыштырылгазы чаа байдалда

Нацияларның Британ дем кадылгазының чурттарының премьер-министрлериниң чоокта чаа Лондонга доозулган конференциязы бодунуң түннелдериниң болгаш ужур-утказының талазы-биле мурнунда бооп турулаан ындыг ужуражыышкыннардан дыка ылгалдыг бооп турар. Ол конференция делегейде колония болгаш хамаарылгалыг чурттарның улустарының боттарының хосталгазы дээш демселиниң байдалынга бооп эрткен. Дем кадылгазының он үш чурттарының аразында ооң хөй нуруузу—чоокта чаа-ла Великобританияның колониялары болгаш хамаарылгалыг девискээрлери бооп турган чурттар болгай. Хамаарышпас чорукту хөй чылдың кадыгдошкун демисели-биле чедип алгаш, ол чурттар мурнуку метрополияның эрге-ажыктарынга чөрүшкек, Африка-Азия чурттарының эрге-ажыктарынга дугжүп турар политиканы дем кадылгазының боттандырып чорударын улам шыңгыы негеп турарлар. Дем кадылгазынга Англияның шуут тергииделинин үелери эрте берген деп чүвени барымдаалаш, англи чагырыкчы бөлүктер болза ол конференция «кырган өңнүктүн» мурнунга шынчы бердинген сеткилсагыштың ээлчеглиг көргүзүү болу берип шыдаар дээрзинге ынанмастай берген. Ынчангаш конференцияның он хүн үргүлчүлээн ажылының үезинде Англия делегейнин эң чугула айтырыгларын: чепсегленишкинни дүжүрер дугайын, ядролуг чепсек дугайында айтырыгны, Конгода болгаш Лаоста байдалды конференцияның өске киржикчилери-биле кады чугаалажыр ужурга таварышкан.

Конференция доозулган соонда чарлаттынган дыңнадыгдан илереп турары болза, Англияның төлээлекчилери дем кадылга чурттарының премьер-министрлери-биле кады чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрерин боттандырар дээш чепсегленишкин дүжүреринин чугаалажыышкыннарын катап эгелээрин эргежок чугула деп саналаннар. Ядролуг чепсекти шылгаарын соксадыр дугайында үш күрүнелериниң Женева чөвүлел хуралы чогуур түннелдери бээр дээрзинге идегелин конференцияның киржикчилери илергейлээннер.

Африка-азия хөй нуруунун албадалы-биле конференцияның дыңнадыында Конго Республиканың иштики херектеринче даштыкы холгаарлаашкынны буруу шапкан. Конференцияның киржикчилери Айыл чок чорук Чөвүлелиниң Конгодан Бельгияның шериг ажылдакчыларын үндүрерин негээн февраль 21-деги резолюциязын боттандырарын саналдаан. Лаоста байдалды чугаалашканының түннелинде олар лаос айтырыын таарыштыр шиитпирлээринге болгаш ол чуртка тайбыңны катап тургузарынга идегелин илергейлээн.

Дем кадылгазынга Мурнуу-Африка Эвилелиниң кежигүн болурунун дугайында айтырыг эн чидии-биле тургустунган. Ол айтырыг болза бо чылдың май 31-де МАЭ республика кылдыр чарлаттынар болгаш доктаалган чаңчыл ёзугаар дем кадылгазынга кежигүн бооп катап кирер дугайында медеглел кылыр ужурлуг болган чорук-биле холбажып тывылган.

Оон-биле кады Фервурд чазаанын чорудуп турары сөөк-язы ылгаарының каржы доңгун политиказы делегейнин бүгү хөй-ниитизинин, ылангыя Африка-Азия чурттарының улустарының киленнээшкинин өөскүткен. Конференцияга киржири-биле Лондонда барган МАЭ-ниң премьер-министри удурланыышкынга таварышкан. Конференция эгелеп турда Англияның премьер-министри Макмиллан МАЭ-ни дем кадылгазынга хевээр арттырар дугайын кызымаккай оралдашкан болгаш дем кадылгазының чурттарының чазактар баштынары-биле ол дугайында ужуражып, МАЭ-ни шүгүмчүлевезинче оларны кыйгырып турган. Ынчалза-даа Макмилланның күткүлдүг чугаалары болгаш МАЭ-ни дем кадылгазынга хевээр арттырарының таарымчалыг «формулун» тывар дээн ораалдажыышкыннары чедишкинниг бооп шыдаваан. Австралияның, Чаа Зеландияның төлээлекчилериниң, а ол ышкаш Макмилланның бодундан өске киржикчилер шуптузу апартеид политиказындан Мурнуу-Африка Эвилелиниң ойталаарын шиитпирлиг негээн. МАЭ дугайында айтырыгны үш хүн дургузунда чугаалашкан. Бүгү расаларның дең эргезин хүлээп турар кижиниң эргелериниң дугайында Декларацияга ат салырын Фервурдтан премьер-министрлер негеп турганнар. Мындыг байдал туруп кээрге, расалыг политикадан ойталаарын күзевейн турган Фервурд дем кадылгазынга кежигүн болурун катап эгелээр дугайында бодунуң медеглелин дедир алырынче албадаткан.

Дем кадылгазындан Мурнуу-Африка Эвилелиниң үнеринче албадаткан чоруун депшилгелиг хөй-ниити сеткил ханып көрген. МАЭ-ни дем кадылгазындан херек кырында үндүрген чорук болган. «МАЭ-де апартеид политиказынга удур шимчээшкиниң» Лондон организациязының медеглээнин ёзугаар алырга, ол болза Фервурдтун чазаан чаңгысталдырып башкаларынче, оон чорудуп турганы сөөк-язы ылгаар политикадан ону ойталаар кылдыр албадаарынче угландыр баштайгы чугула базым болур.

Нацияларның Британ дем кадылгазының чурттарының конференциязының түннелдери чаягаар-ла билдингир. Оон түннелдери болза дем кадылгазының шагда-ла эгелээн кризизинин күштелгениниң дугайын, ында Англияның ролюнуң кошкааныының дугайын, дем кадылгазының кежигүннериниң боттарының хамаарышпас, депшилгелиг политиказын чорудары дээш демисежип турар күштериниң өскениниң дугайын сагындырып турар. Дем кадылгазындан Мурнуу-Африка Эвилелин үндүр сывырган чорук—ол күштериниң улуг тиилелгези болур.

А. ШАХАНОВ.

СОВЕТ ЭРТЕМНИҢ ТИИЛЕЛГЕЗИ

Совет Эвилелинге бешки корабль-спутникти салып үндүрген дугайында СЭТА-ның медеглели бүгү делегейге ол-ла дораан тарай берген болгаш кижилериниң канчаар-даа аажок улуг сонуургалын болдурган.

ВЕНГРИЯ

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Совет Эвилелинден бешки корабль-спутникти салып үндүргенин болгаш ооң черге бүдүн хевээр эвес кээп хонупканын космосче кижиниң ам удавас ужударының херечизи деп көрүп турар.

«Непсабадшаг» солун бодунуң Москвада корреспондентизиниң дыңнадында Совет Эвилели ам безин космосче кижиниң ужуп үнерин дорту-биле белеткей берген деп демдеглээн.

ПОЛЬША

ВАРШАВА. (СЭТА). Бешки совет корабль-спутникти салып үндүргенинин болгаш ооң айыткан черинге чазыг чок кээп хонупканының дугайында медээни Польшаның ажылчы чоннары совет улустуң эртем талазы-биле чаа тиилелгези, космиктиг делгемче кижиниң ужудуп чоруурунга белеткелге улуг базым деп үнелеп көрген.

«ССРЭ кижини космосче ужудар чыгай берген», «космосче ужуп чоруткан баштайгы кижи совет хамаатты болур дээрзинге кым-даа чигзинмейн турар» деп бо талазы-биле түүлдеринге солуннар онзалап демдеглээн.

Черниң орбитазынче улуг космиктиг корабльдерни салып үндүрүп турары-биле холбашкан дуржулгаларның хөй санныы-биле кылдынып турары, оларны черден команда өзүгаар дедир хондуруп ап турары космосче келир үеде ужудар кижилерниң айыыл чок чоруун улуу-биле онзалап турарының херечизи-дир.

РУМЫНИЯ

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Бешки совет корабль-спутникти ужудуп үндүргенинин дугайында дыңнадыгны румын ажылчы чоннар улуу-биле сонуургаан. Совет улустуң бо чаа, кайгамчыктыг чедиишкиннинге олар изиг байыр чедирип турар.

Ол болза космосту—дээрниң делгемнерин өөренип алырына чаа улуг базым деп «Скынтея» солун үнелээн. Космосче совет кижинин ужудуп чоруптары хүн ам ырак эвес деп «Стягул рошу» солун бижээн.

Чижээлээрге, инженер А. Негря «Ромыние либера» солунга «Космосту чаалап алырының чаа базымы» деп түүлүнге мынчаар бижээн: совет корабль-спутниктиң ужудуушкуну чедиишкинниг доозулган-дыр. Совет эртем космиктиг делгемни шинчилээрининиң базымын дүрген кылып турар. Совет эртемденнериниң чедиишкиннери космосче кижиниң ужудар суурун хандырган.

ЧЕХОСЛОВАКИЯ

ПРАГА. (СЭТА). Совет эртемденнериниң болгаш техниктериниң ээлчегли тиилелгезинге байыр чедирбишаан, чехословак ажылчы чоннар космостуң делгемнерин штурмнап турар совет ха-дуңмага алдархүндү деп йөрээп турар. Бешки совет корабль-спутникти чедиишкиниг ужудуп үндүргеш, черге дедир ээлдирип келгенинин дугайында медеглел Чехословакияның бүгү-ле булуңнарынга дораан-на тарай хона берген. Москвадан дыңнадыг—ында бирги чергениң чаа түүлү апарган. Март 26-да үнген солуннар эң баштай ол дугайын онзалап парлаан.

«Обрана лиду» солун өртемчейниң совет шинчээчилериниң ажылынын улуг эртем-шинчилелдиг ужур-дузазын демдеглээш: «ам кижи дээрге космосче ужударының эгининде базып алган» деп бижээн.

«Праце» солунда техниктиг өртемнер кандидады И. Мразектиң бижээни болза: космосче баштай ужудар кижини кайы хире ыяк белеткеп турарын совет корабль-спутникти чедиишкиниг ужуткаш, чер кырынче катап хондуруп алганы көргүскен. Бо талазы-биле эртем-шинчилел ажылдарын чорударының улам-на дүргедеп турар чоруу космостан медээлерни түгле машиналар эвес, харын-даа кижилериниң дамчыдар үези ам ырак эвес дээрзинге идегелди бүзүредип турар-дыр.

БОЛГАРИЯ

СОФИЯ. (СЭТА). Бешки совет корабль-спутникти ужудуп үндүргенинин болгаш ону чогуур девискээр черге катап хондурганының дугайында медээ март 26-да Болгарияга дораан-на нептерей берген. Ол дугайын найысылалдың радиозун болгаш телевидениезин дамчыштыр тараткан. Март 26-да совет эртемниң бо тиилелгезинин дугайында СЭТА-ның дыңнадының болгаш тускай мурнуку түүлдерни төп солуннар бижээн.

«Работническо дело» солун «Сорулгаже улам-на чоокшулап кел чоруур» деп мурнуку түүлүнге мынчаар бижээн: совет кижилериниң кайгамчыктыг, чаа тиилелгезин кижи төрелгетен магадап турар. Улуг Совет чурттуң ол кайгамчыктыг чедиишкининге улуг байыр чедирип, совет эртемденнерге база конструкторларга өөрүп турар бис.

Космосче кижиниң ужудуп үүнүпкенинин дугайында дыңнадыгны кижи төрелгетен четтикпейн манап турар деп «Отечествен фронт» солун мурнуку түүлүнге айыткан.

Ындыг медээ кайын дыңнадырыл?

Ону кижи бүрүзү билир болгаш: «Москвадан!»—деп бүзүрелдии-биле харыылаар...

Совет эртемниң болгаш техниканың бо ээлчеглиг тиилелгези болза совет улустуң гениймин, совет кижилериниң ажыл-херектериниң аксеткилдиг сорулгалыының, социалистиг тургузугнуң артык күштүүн чайыннанчак илерээшкини болган деп «Земледелско знаме» солун бижээн.

ИНДИЯ

ДЕЛИ. (СЭТА). «Звездочка» деп орус сөс март 26-да үнген индий төп парлалганың арыннарынга карашокар кылдыр парлаттынган. Чер—космос—Чер аразынга космиктиг аян-чоруктуг ужудуушкун кылган «Звездочка» деп хава ыттың ады ол черниң эртем талазы-биле хайгаракчыларының дылында нептерээн.

«Таймс оф Индиа» солун бирги арнында: «Чаа совет космиктиг корабль Черге дедир кээп хонупкан» деп дыңнаткан. Дириг түүлдерлиг бешки совет корабль-спутникти салып үндүргенинин дугайында СЭТА-ның дыңнадының «Стейтсмен» солун улуг үжүктер-биле көскү кылдыр парлаан.

Корабль-спутниктың эртем аппаратуразының дугайында, совет эртемденнериниң шиитпирлээн техниктиг айтырыгларының нарынының дугайында Москвадан бижээн түүлдерде тодаргай айыткан.

Солуннар космосче кижиниң ужудар хүнү чоокшулап келген дээрзин демдеглээш, космосту шинчилеп көөрүнче бо чаа базымны «совет эртемниң болгаш техниканың шылгарангай чедиишкини» деп адаан.

КАР

КАИР. (СЭТА). Дуржулга кылдыр чоруткан «Звездочка» дээр хавалыг бешки совет корабль-спутникти чедиишкиниг ужудуп үндүргеш, айыткан черге ону хондурганының дугайын Каирниң солуннары бирги арыннарын улуг кара эге-биле парлаан.

«Аль-Ахрам» солун бодунуң түүлүнүң эгезинде мынчаар демдеглээн: «Совет Эвилели март 25-те чаа космостиг корабльди салып үндүргеш, ону Черге катап хондурган. Космоска кижиниң айыыл чок ужударының магадылалының база бир чаа дуржулгазын чорудуп көрген. Ам бир «Звездочка» деп аттыг дуржулга кылыр ыт космоска баргаш келген.»

Чаа совет космиктиг корабль-спутник бодунуң мурнунга салдынган сорулганы чедиишкиниг күүсеткен.

ФРАНЦИЯ

ПАРИЖ. (СЭТА). Бешки совет корабль-спутникти чедиишкиниг салын үндүргенинин болгаш ону чедиишкиниг черге хондурганының дугайында медээ Францияда дыка улуг сонуургалды болдуруп турар. Совет Эртемниң болгаш техниканың бо чаа шылгарангай чедиишкининиң дугайын дыштаныр хүнде үнген солуннар бирги арыннарында демдеглээн.

Солуннар СЭТА-ның дыңнадының болгаш Москвадан боттарының корреспондентилериниң түүлдерин парлаан. «Юманите-Диманш» солуннуң бижээни болза: «Мооң-биле ам беш хире тонна деңзилиг корабльдерни беш катап салып үндүрген ол болгаш баш удур айыткан черлеринге дириг амытаннарлыг корабльдер үш удаа кээп хонган-дыр».

«Белканың», «Стрелканың» болгаш «Чернушканың» соонда ол «Звездочка» деп ыт—космоска аталдарлыг чоруктуң им-демдээ апарган» деп «Журналь дю диманш» солун бижээн.

КАТТЫШКАН ШТАТТАР

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Бешки совет корабль-спутникти салып үндүргеш, черге дедир эккеп команда-биле хондурган дугайында боттарының корреспондентилериниң дыңнадыгларын америк информация агентилелдери кол түүл кылдыр парлаан.

Мурнунда ужудуп үндүрүп турган совет корабль-спутниктериниң деңзилериниң дугайында дыңнадыгларда база немештир айыткан.

Совет корабль-спутникти салып үндүргеш, чогуур черге чазыг чокка хондурган чорукту космосту шинчилээриниң америк программазының удуртукчулары космосче кижиниң ужударынче угланган чаа улуг базым деп үнелеп көргенин Ассошиэйтед Пресс агентилел дыңнаткан.

БАРЫЫН ГЕРМАНИЯ

БОНН. (СЭТА). Бешки совет корабль-спутникти чедиишкиниг ужуткан чорукту Барыын Германияда дыка сонуургаан турар. Совет эртемниң болгаш техниканың бо чаа улуг тиилелгезин космосче кижиниң ужударын белеткээриниң улуг базымы кылдыр демдеглээн. Дуржулга кылган дириг амытаннарлыг корабль-спутниктери совет эртемденнер болгаш техниктер мооң-биле ам үш удаа черге дедир хондурган дээрзин солуннар демдеглээн. «Вельт ам зонтаг» солун Совет Эвилелиниң бо чаа шылгарангай чедиишкининиң дугайын «Иштинге ыттыг совет космиктиг корабль үрелбейн-даа дедир черге хонупкан» деп эгенин адаанга парлаан.

Совет эртемниң бо хире улуг-чаагай тиилелгезинин дугайында магадаашкыннар делегейниң өске-даа чурттарында болуп турар.

Кубага удур сүлчээ

НЬЮ-ЙОРК. СЭТА-ның корреспондентизи Г. Васильевтиң дамчытканы болза: Кубадан дезип үнген контрреволюстуг ырбакчы идегеттер өскерликчи Миро Кардонга баштаткан «революсчу төвүлежиишкинни» тургусканының дугайын Нью-Порктуң фешенебельде турар «Билтмор» деп бажыңнга чарлаан. Өскерликчилериниң болгаш чашпаа идегеттериниң ол каттыжыышкынының сорулгазы болза Кубаның революстуг чазаан дүжүрери болгаш ук чуртка америк монополияларның туразында эрге-чагыргазын катап тургузары болур.

Кубага удур агрессияның планын америк парлалга ыят чогу-биле мактап бижип турар. «Нью-Йорк геральд трибюннүң» корреспондентизи Ньюмэнниң бижээни-биле алырга, ол чазакты тургускан чорук болза «Кастронуң корум-чурумунга удур чурттуң иштинден болгаш даштындан-даа атакаларны каттыштырган часкы дайынчы шавар халдаашкынының байырлыг эгелээшкини» болур ужурлуг. Каттышкан Штаттарның девискээринден бөлүк контрреволюсчуларны Кубаның девискээринче киирер болгаш ону «түр чазак» кылдыр хүлээп алырын даштыкы күрүнелерден дилээр дээрзин солуннар бижээн. Нью-мэнниң бижээни болза «Каттышкан Штаттар болгаш өске-даа америк республикалар ону тооп көрүп турарының дугайында баштай дыңнадыр чурттар» болур.

Кубаның ажылчы чоннарын революция мурнунда мөлчүп турган кижилериниң холунга киирериниче реакцияны кордап турарын парлалга чажырбайн турар. Контрреволюстуглардың «программазындан», «үлеттүр черлерин, бажыңнарны болгаш дурум өзугаар ээзи болур Кастронуң чазаанның хавырганы өске-даа түүлдерни катап эгидерин» айыткан деп «Нью-Йорк геральд трибюн» солуннуң корреспондентизи айыткан.

Куба контрреволюстутларның каттыжыышкынын тургускан дугайында дыңнадыгны бадыткап тайылбырларындан АКШ-тың күрүне департаментизиниң төлээлекчизи ойталаанын Вашингтондан дыңнаткан. Албан кижилери болза ол чорукту билбейн турар хевирин көргүзүп турар. Ынчалза-даа дайынзырак идегеттериниң артындан бүгү-ле хоралакчы үүлгедиглерни улусчу Кубага удур кылырынга акша-хөрөнгини берип, күткүп турар Каттышкан Штаттарның чагырыкчы бөлүктери турар дээрзин америк парлалга ажыы-биле бижип турар. Революстуг чазакты дүжүрер дээр чорук «Каттышкан Штаттарның политиказы-биле дүгжүп турарын «Нью-Йорк таймс солун» бодунуң түүлүнге ажыы-биле парлаан. «Уоллстрит джорнэл» солуннуң корреспондентизи Краарның бижээни-биле алырга: Төп Кубада Эскабрай дагларында Кастрога удур күштерге АКШ боо-чепсекти болгаш ок-чемзекти берип турары база Флоридада болгаш Гватемалада контрреволюсчуларның дайынчы белеткелдерин кылып турары-даа кымга-даа чажыт эвес-ле болгай».

Кубаны чурттуң иштинден чилчиин үзер дээн ораллажыышкынының буурап дүшкенин барымдаалааш, дайзыннар даштыкыдан шериг күжү-биле халдаарының планын кылганын сөөлгү болуушкуннар херечилеп турар-дыр.

Делегейниң бөдүүн кижилериниң найыралы быжыгып турзун

НОВОСИБИРСК. СЭТА-ның корреспондентизи Д. Иохимовичиниң дыңнатканы болза:

Никитиннериниң өг-бүлезин Новосибирск хооркүүскомнуң даргазы В. В. Зорин март 24-түн өртенинде хүлээп алган, өөрүшкүлүг болуушкун-биле—Францияның Альгранж хоорайында француз Оффманның өг-бүлези-биле харылзаа тутканын холбаштыр оларга байыр чедирген. 17 чылдар мурнунда, Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында, бичии чаш Алла Никитинаның амы-тынын ол француз өг-буле камгалап алганын мурнунда-ла дыңнаткан болгай бис.

— Альгранжиден баштайгы медээлер келген үеден эгелээшле, бо хүннерде, бистиң шынчы болгаш чаагай сеткилдиг өөнүктеривис—Никола болгаш Луиза Оффманнар-биле база дагын ужуражы бергенивис ышкаш кылдыр сагындырар-дыр—деп, С. Никитин чугаалап олурар.— Мээң уруум Алланың, кадайым Евгенияның болгаш бодумнуң ам бодап турарым сагыш-бодалды сөстер-биле дамчыдары берге-дир.

Гитлержи албадал лагериниң коргунчуг байдалдарында француз патриоттарның эп-сеткил каттыштырылгазын болгаш деткимчезин ажыглап турган бис. Оффманнарның өг-бүлези айыылдыг кыжанытган чалданмайн, бистиң Аллавыстың амы-тынын камгалап алган. Ону эки билип турар болгаш кажан-даа утпас бис.

Алла Никитина мынча дээн:

— Мээң амы-тынымны камгалап алган французтарга мээң кайы хире өөрүп четтиргенимни кижи бүрүзү билип алыр. Оффманнарның бүгү өг-бүлезинге болгаш Эженге оларның сагыш-салыышкыны болгаш кээргелдиг чылыг сеткили дээш кезээ-шагда өөрүп четтирдим. Мээң кайгамчыктыг Төрөөн чуртумнуң улуг хөрээнге—коммунизм тургузуушкунунга бодумнуң бүгү амыдырал-чуртталгамны чүмү-биле бараалгадыр мен.

Хоорай даргазы дээрги Фредерик Шульцты дамчыштыр бистерге чылыг байырын чедирген Альгранжиниң чурттакчыларынга бистиң өг-булевис өөрүп четтиргенин илергейлеп турар. Француз өөнүктерге чүректиң ханызындан эң-не чаагай түүлдерни болгаш аас-кежиин күзеп тур бис.

В. В. Зорин Алла Никитинага чечек түтсүп, кадыкшылды болгаш амыдырал-чуртталгазынга аас-кежиин анаа күзээн. В. В. Зориннин чугаалааны:

— Алланың амы-тыны камгалап алдынганының төөгүзү бистиң хоорайывыстың хамаатыларының сагыш-сеткилин магададып хайыктырды.

Берге чылларда өскенин черинге турган совет кижилерге дуза көргүскен Оффманның өг-бүлезинге болгаш бүгү француз патриоттарга Новосибирскиниң чурттакчыларының өмүнээзинден хооркүүскомнуң даргазы байыр дамчыткан.

— Бөдүүн кижилериниң өзулуг эп-сеткил каттыштырылгазының болгаш найыралының бо илерели, француз болгаш совет улустарның төөгүлүг быжыг харылзаларының илерели кажан-даа сагыш-амыр артпас—деп, В. В. Зорин чугаалаан.

— «Нормандия-Неман» дээр маадырлыг эскадрилья дайынның чылдарында бодун алдар-биле бүргээн. Эң-не маадырлыг совет ужудукчуларның аразынга боттарының чаңгыс чер чуртуу, Совет Эвилелиниң үш дапкыр Маадыры Александр Покрышкин база турганынга новосибирьжилер чоргаарланып турар.

Париж коммуназының эң хоочун демиселчилериниң бирээзи Адриен Лежен (1846—1942) бодунуң амыдыралынын сөөлгү чылдарын бистиң хоорайывыска эрттирген. Ону Новосибирскиниң төвүнде орнукшуткан, ооң хөөрү Сибирьге Совет эрге-чагырга дээш демиселдиң маадырларының хөөрү-биле кожа турар.

Гитлержи чорукка удур демиселге чижеглээр чүве чок маадырлыг чоруктарны кылган совет кижилерге Альгранжиниң патриоттарының көргүскен эрес-маадырлыг чоруу онза билдингир. Европаның кулдандырган улустарының хосталгазы дээш демиселге бүгү совет улус-биле бир дөмей, сибирьжилер боттарының ханын болгаш амы-тынын харамнанмааннар. Ол чорук совет кижилерге мөңге ынакшылды болгаш өөрүп четтириишкини болдурган, Оффманнарның өг-бүлезиниң кылган чаагай чоруу харын ооң илерели ол.

Бүгү делегейде тайбыңның үндезини—оран делегейде бүгү бөдүүн кижилериниң найыралы өзүп, калбарып турзун!

Африканың улустарының үшкү конференциязы

КАИР. (СЭТА). Март 25-те Африканың улустарының үшкү конференциязы ында ажыттынган.

ССРЭ-ниң Министрлер Төвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтуң Африка диптиң улустарының төлээлекчилеринге чоруткан чагаазын конференцияны ажыдып турда номчаан.

Конференцияны ажыдарының мурнунда төлээлериниң баштыңнары хүн айтырыын дугурушкан болгаш дараазында бо түүлдерни киирген:

1. Африканың ам-даа хамаарылгалыг турар чурттарының хамаарышпас чоруун чедип алыр болгаш хамаарылгалыг чурттарда империализмниң агентуразын узуткаар.

2. Империализмниң чаа агрессиязы-биле демиселди чорудар.

3. Африканың хосталгалыг шимчээшкинин эде организастаар болгаш африка чурттарда колониалисчи өзу-чурумну узуткаар.

4. Африкага демократтыг, экономиктиг болгаш социал принциптерни боттандырар.

5. Африканың чазактарының болгаш улустарының аразынга чаңгыс эпти болгаш кады ажылдажылганы чедип алыр.

Лаоста болуушкуннарга хамаарыштыр. Патет-Лаонуң кезектериниң бирээзинин дайынчылары тиилелге соонда Кувшиннер шыныаззынга болган митингиниң үезинде. Вьетнамның информация агентилелиниң фотозу.

Каникул хүннеринде

Абаканның спортчу уруглар школазындан бистиинге бөлүк спортчулар кээп чораан. Кызылдың спортчу уруглары-биле абаканчыларның хол бөмбүү, баскетбол болгаш гимнастика талазы-биле ужуражыышкынары солун болган.

Баштайгы ужуражылгага баскетбол талазы-биле түңнел 28 : 18 санныг болуп, абаканчыларның тиилелгези-биле доозулган. Дараазында хол бөмбүкчүлериниң дөрт командалары ужуражкан, ооң ниити саны 3 : 1 болуп кызылчылар тиилээн.

Маргылдааның ийиги хүнүнде баскетболистериниң ужуражылгазы болган. Чэспарга чедир абаканчыларның саны хөй (30 : 26) турган, а маргылдааның ийиги чартыында сан 65 : 58 болуп, кызылчылар тиилээн. Дараазында уруглардың баскетбол маргылдаазы эгелээн, аңаа Кызылдың спортчу уруглары 40 : 16 санга уткан.

Спортчу уруглариың ужуражылгазынга гимнастика талазы-биле көргүзүглер солун болган. Аңаа ниити түң талазы-биле кызылчыларның саны 293, а абаканчыларныы 274 болган.

Р. ТРОИЦКИЙ.

Кеннеди биле Макмилланның ужуражыышкыны

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Март 26-да Ки-Уэстиге (Флорида штат) президент Дж. Кеннеди биле Англияның премьер-министри Г. Макмилланның ужуражыышкыны болган. Америка информас агентилелдериниң дыңнадып турарын өзугаар алырга, ужуражыышкынга колдуунда Лаоста байдалдың дугайында айтырыгны чугаалашкан болуп турар.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

БӨГҮН

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): **«Сугга дүшкен корабльдиң чажыды»**—9.45, 11.30 шактарда. **«Оваарымчалыг, кырган ава!»**—1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда. (Биче залга): **Мультипликация**—12.30, 2.30 шактарда, **«Ак-көк согун»**—4.30 шакта. **«Дайын болгаш тайбың»** (I сериязы) —6.30 шакта. **«Дайын болгаш тайбың** (II сериязы)—8.30 шакта.

«КАА-ХЕМ»: **«Кижини мен чурудум»**—10, 11.15, 1.15 шактарда. **«Шериг хеп чок солдаттар»**—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Бичии драмалар»**—11.15, 1.15 шактарда. **«Леон Гаррос эжин дилеп чор»**—3.15, 5.15 7.15, 9.15 шактарда.

АПРЕЛЬДЕ КИНО-ЧУРУКТАР

Бистиң областың экраннарынга апрельде дыка хөй совет болгаш даштыкы кинолар үнер. Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың үндезилекчизи, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының улуг башкызы болгаш баштыңчызы В. И. Ленининиң төрүттүүген хүнүнге уткуштур «Мосфильм» деп кино үндүрер чер **«Үүс чылдың эгези»** деп уран-чечен чаа кино-чурукту дыртыларын доозуп турар. Аңаа В. И. Ленининиң революстуг ажыл-чорудулгазын эгелеп турган үезин көргүзер.

Бо кинонуң үндезининге орустуң баштайгы революсчу солуну «Искраны» истеп-сүрүүшкүннериниң, тудуп-хоругдаашкыннарның болгаш шөлүлгениң берге үелеринде үндүрүп турганын алган. Ында улуг Ленининиң ады-биле холбашкан черлерни — Петербургту, Шушенское суурну, Женеваны, Мюнхенни көргүскен. Нарва заставазының ажылчыннарының марксисчи бөлүмүнүң удуртукчузу, «Искра» солуннуң баштайгы редактору аныяк Владимир Ульяновтуң овур-хевири солун тургустунган.

Чоокку хүннерде областың экраннарынга кайгамчыктыг совет чогаалчы М. Шолоховтуң романын өзугаар тургускан **«Андарган нур чер»** деп уран-чечен өөнүг кино-чуруктуң үшкү, сөөлгү сериязы үнер.

«Мээң шынаамның кижилери». «Кижи боду баштыг болганда» деп уран-чечен чаа кино-чуруктар көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилеринге турасказаттынган. **«Мээң шынаамның кижилери»** деп кинода бөдүүн, биче сеткилдиг, күш-ажылга ынак кижилер Полесьениң өл-шык, тулаалыг делгемнерин кургадып, ажыктыг шөлдер кылып турар. **«Кижи боду баштыг болганда»** деп кино найыралга шынчы чоруктуң, амыыралга бодунуң орнун медереп билириниң айтырыгларын көдүрүп турар.

В. Короленконуң билдингир тоожузун өзугаар «Ленфильмниң» тургусканы: **«Согур музыканчы»** деп уран-чечен өөнүг кино-чурук көрүкчүлерниң сонуургалын хайныктырары чугаажок. Армян улустуң төөгүзүнүң чугула болуушкуннарының бирээзи — контрреволюсчу дашнактарга, маузеристерге болгаш өскедаа дайзыннарга удур демиселди **«Музыка командазындан ооңдар»** деп кинода көргүскен.

Глеб Успенскийниң «Растеряева кудумчуның аажы-чаңы» деп чогаалын өзугаар тургускан **«Растеряева кудумчу»** деп кинода ядыы болгаш кошкак кижилерни мөлчүп чораан чиижең садыгжыларны, баяттарны, дүжүметтерни, араатанзыг мегечилерни сойгалап турар. Ында пансион дооскан кыстар Липа биле Вераның салым-хуузун көргүскен. Оларны мегелеп турар кажар, кээргел чок Маланья, куда болгаш хөөржүдүлге болган черлер кезиир Балканиха, чазый-чилби капиталист Прохоров болгаш кымнарны чок дээр!

П. Бажовтуң «Ногаан шартылаа» деп тоожузун өзугаар кылганы чаа уран-чечен өөнүг кино-чуруун Свердловск студиязының кинематографистери **«Ногаан арыгның чажыды»** деп адааннар. Кижилериниң амыдыралында болгаш күш-ажылында чаа, социалистиг харылзааларны **«Самолёт 9-че чорупту»** деп украин кино-чурукта көргүскен.

Закарпатьениң чурумалдыг бойдузунуң аразынга дыртты**рган «Верховинам, мээң ием»** деп өөнүг кинода ол кайгамчык черде улустуң ырларының, эргиі, чаа танцыларының дугайын көргүзүп турар. «Ленфильмниң» үндүргени **«Келир часка чедир»** деп кино-чурук аас-кежикке, кижилерниң ак-сеткилдиг чоруунга бүзүрел-биле сиңиккен.

Чоокку үеде областың кино көрүкчүлери **«Чайгы шөлээ үези»** болгаш **«Кёр-оглы»** деп киноларны көөр. «Чайгы шөлээ үези» деп кино-чурукта совет Соңгу чүктүң кижилериниң дугайын, Коми АССР-ниң тайгазында ыраккы Унь Яга шепекте нефть тывыжын, геолог Светлана Панышконуң амыдыралында өөрүшкүлүг болгаш муңгаранчыг каш хүннерни көргүзүп турар. **«Кёр-оглы»** дээрге, Азербайджанның «Кёр-оглы» («согур кижи оглу») деп шолалаткан алдарлыг маадыры, базындырган, дорамчылаткан ядыы кижилериниң камгалакчызы Ровшанның дугайын тоожуп турар кино-чуруктур. Ол маадырны, ооң дайынчы эш-өөрүн, ооң чүгүрүк аъды Гырратты азербайджаннар үр-үр үелерде алдаржыдып келгеннер.

Апрельде областың ажыл-ишчилери әлээн каш даштыкы кино-чуруктарны база көөрлер. **«Төгерик»** деп чехословак кинода өг-буленің нарын айтырыгларын тургускан. Аныяк тудугжулар Басси биле Эдвиниң аныяк кыстар Теа биле Зузиге ынакшып чоруп турганының чамдык каттырынчыг үезин Герман Демократтыг Республикага үндүргеи **«Үлегерлиг ооңдар»** деп кинода көргүскен.

Амгы үениң аныяктарының амыдыралын, ооң чамдык айтырыгларын болгаш чөрүлдээлерин **«Дээрже көрүнген соңга»** деп венгер кинода тоожуп турар. Даштыкы дарлакчыларга удур демиселге кыдат ажылчы чоннарның каттыжыышкынының дугайын **«Кызыл шуурган»** деп кинода көргүскен. Улус-чоннуң эрге-ажыы дээш чаагай күш-ажылдың магалыын **«Ынакшыл»** деп көрей кинода илереткен. Ол ышкаш бистиң кино көрүкчүлеривис апрельде **«Сес дугаар эжик»** деп югослав, **«Угаанын ышкынган кижилерлиг суур»** деп япон болгаш **«Бичии ооң читкен»** деп америк кино-чуруктарны көөрлер.

М. МАМОНОВ.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНГА

деп кинону көрүнер

Каа-Хем районнуң Ильинка суурунда чурттап турар Юрий Иванович Лыткин ол-ла районнуң Ержей суурда чурттап турар Анна Евсеевна Лыткинадан чарлыр дугайында херек көдүрүп турар.

Ук херекти Каа-Хем районнуң улус судунга көөр.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда килдизинин 23-54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурныйының 23-35, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт килдистериниң 25-38, партийжи-амыдырал болгаш культура - амыдырал килдистериниң 37-13, иштики информация килдизинин 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдистериниң 21-27, литажылдакчыларның 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—00289. Чагыг № 624. Культура эргелелиниң типографиязы